Przesyłka opłacona ryczałtem

AIDAS

VILNIAUS LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS
eina tris kartus savaitėje
DUODA NEMOKAMUS PRIEDUS
Ūkininkams — „ŪKININKĄ"
Vaikams — „VARPELĮ"

Nr. 41 (123) | Vilnius 1939 m. balandžio 6 d. (ketvirtadienis) | Antri metai

Šiame numeryje

Europos susidomėjimo centras šiuo metu yra Londone

POLITIKAI KAIP MOTERYS

Visi, kas trumpiau ar ilgiau gyveno mūsų kaime, yra girdėję, kaip barasi moterys. Viena stovi savo darže, kita vėl savo ir kartais taip tarp savęs plūstasi, kad girdėti už kelių kilometrų. Ko jos barasi? Dažniausiai todėl, kad kiekviena yra įsitikinusi esanti teisinga, padori, santūri, žodžiu — tobulybė, o kitą laiko visų blogybių sandėliu. Tokios moterys kartais išsiplūsta labai negražiais žodžiais, bet niekuomet ...nesusitaria. Ir tai suprantama, nes nebuvo ir nėra atsitikimo, kad žmonės, kurie, reikia ar nereikia, bardamiesi susitartų. Kaip galima susitarti, jei vienas kitą stengiasi užrėkti.

Atrodo, kad paskutiniu metu panašūs „susitarimo" papročiai vis labiau įsigali ir politiniame gyvenime, kuris kaskart atrodo neramesnis ir netikresnis.

Kol dar buvo Tautų Sąjunga, tai Europos politikai kelis kartus per metus turėdavo progos suvažiuoti ir išsikalbėti tarp keturių sienų. Bet, kai ši tarptautinio pobūdžio įstaiga galutinai nustojo bet kokios reikšmės, politikai neturi kur suvažiuoti ir išsikalbėti. O be to apseiti negalima, nes gyvenimas vietoje nestovi, iškeldamas vis naujų klausimų, kuriuos taip ar kitaip reikia spręsti. Tačiau, kaip čia tą ar kitą klausimą išspręsi, kaip dėl jo susitarsi, jei nėra progos suvažiuoti į vieną vietą ir pasikalbėti. Susidarius tokiai situacijai, liko viena išeitis—**kalbos**.

Kiekvienas savo sostinėje kalba, save teisindamas ir kitus kaltindamas. Tiesiog neapsikalusiai ir negali susigaudyti, kieno pusėje yra tiesa, kuris iš kalbančiųjų yra teisus, o kuris tik akis dumia, berdamas tuščius žodžius.

Pavyzdžiui, italai, tur būt vokiečių paraginti, užsimanė atimti iš Prancūzijos kai kuriuos žemės plotus. Kažkokiais sumetimais vieną gražią dieną Italijos parlamente keli fašistai pradėjo šaukti, kad Italijai prancūzai turi atiduoti Tunisą, Džibutį ir net Korsiką. Prancūzai tiesiog akis pastatė užgirdę tokias kalbas ir tuojau ėmėsi priemonių, su kuriomis gerokai atšaldė įsikarščiavusius fašistus. Tačiau visa toji kampanija nepasibaigė ir, šalia italų spaudoje kartas nuo karto keliamo triukšmo, prisimena Prancūzijos žemes ir Musolinis. Jis kiekviena proga viešai miniomis kalba, reikalaudamas, kad prancūzai susiprastų ir atiduotų Italijai savo žemių dalį. Tuo tikslu Musolinis pasakė jau kelias kalbas.

Kaip ir reikėjo laukti, neliko skolingi ir prancūzai, kurių atsakingi politikai kelis kartus pareiškė, kad italams neatiduosią nė sprindžio Prancūzijos žemių. Tą patvirtino ir Prancūzijos premjeras Deladje neseniai pasakytoje per radiją kalboje.

Į tai jau kitą dieną vėl atsakė Musolinis, grasindamas jėga paimsiąs iš Prancūzijos tas žemes, kurias yra numatę italai.

Kuriam laikui praėjus po Musolinio — Deladje kalbų dvikovos, susiėmė Anglijos premjeras Čemberlenas su Hitleriu, vienas kitam grasindami ir įtikinėdami.

Kai paklausai, ką kalba Čemberlenas, tai rodos kitaip ir būti negali—Anglijos premjeras visai teisingai galvoja. Bet kai į tribūną įlipa Hitleris ir pradeda dėstyti savo argumentus, ir į juos negalima neatsižiūrėti. Žodžiu, abiejų didžvalstybių politikos vairuotojai turi pagrindo. Tačiau nelaimė yra ta, kad kiekvienas kalba tik savo valstybės interesus gindamas, o į kitų valstybių ir tautų reikalus nenori atsižvelgti.

Pagaliau pažymėtina ir toji aplinkybė, kad apie bendrą pasitarimą, apie visų suinteresuotų valstybių konferenciją, tenorima nė klausyti. Atrodo, kad Europos didžvalstybių politikai visus ginčytinus klausimus išspręs kiekvienas savo radijofone kalbėdamas.

Aišku, kaip diena, kad šitokiu būdu joks klausimas, o juo labiau teritorinio pobūdžio, negalės būti išspręstas ir anksčiau, ar vėliau teks šaukti tarptautinė konferencija, ir tik tuo būdu bus išspręsti visi ginčytini klausimai.

Dabartinė Europos padėtis daug maža yra panaši į tą padėtį, kuri buvo sudaryta po Napoleono karų. Ir kažin kuo tuometinis Europos gyvenimas būtų pasibaigęs, jei ne 1815 metų kongresas Vienoje. Teisingais ar neteisingais pagrindais buvo priimti nutarimai ir išvestos sienos, bet ilgiems metams buvo užtikrinta taika.

Tačiau turint galvoje dabartinių politikų pamėgimą kalbėti tik savo valstybėje (darže), negalima laukti, kad artimiausiu metu pavyktų jiems susitarti ir užtikrinti Europai taiką.

O juk ne ko kito, tik taikos yra pasiilgusios Europos tautos, kurios nekantriai laukia, kada gi pagaliau bus nustota kalbėti apie karą ir jo bijotis, o bus imtasi ramaus ir produktingo darbo.

Anglija žada rūpintis ir kitomis valstybėmis

Atvykus į Londoną Lenkijos užsienių reikalų ministrui Bekui, tą pačią dieną (IV-3 d.) Anglijos parlamente vėl kalbėjo premjeras Čemberlenas.

Savo ilgoje kalboje Čemberlenas dar kartą patvirtino savo, kaipo Anglijos premjero, pasižadėjimą padėti Lenkijai, jei jai grėstų pavojus. Čemberlenas, kalbėdamas apie tai, išreiškė vilties, kad lenkų tauta visomis jėgomis gins savo nepriklausomybę. Kada Lenkijos nepriklausomybei grės pavojus, apibrėš pati Lenkijos vyriausybė.

Toliau Čemberlenas paneigė vokiečių propagandos tvirtinimus, kad Anglija esą stengiasi apsupti Vokietiją. Anglija, pasak Čemberleno, neturinti tokių planų, tik yra nusistačiusi prieš kitų valstybių (turima galvoje Vokietija) pastangas įsigalėti pasaulyje su jėgos ir pergalės pagalba.

Jei Vokietijos vyriausybė tokios politikos laikytųsi, tai aišku, kad Lenkija nėra vienintelė valstybė, kuriai gresia pavojus. Tuo atveju Anglijos paskelbta deklaracija apie Lenkiją būtų žymiai praplėsta.

Iš eilės Anglijos premjeras suminėjo, kad Vokietijos visos kaimyninės valstybės gyvena nuolatinėje baimėje, nežinodamos Vokietijos politikos planų. Jei to nebūtų, Vokietija savo kaimynų atžvilgiu neturėtų jokių agresingumo sumanymų, visi klausimai galima būtų geruoju išaiškinti, o juo labiau, kad Anglija neturinti jokios minties apsupti Vokietiją.

Savo kalbos pabaigoje premjeras Čemberlenas suminėjo Sovietų Rusija. Nors tarp Sovietų Rusijos ir Anglijos esama daug idėjinių skirtumų, tačiau šiuo metu jie neimami domėn, nes visiems rūpi išlaikyti nepriklausomybę.

L. Džordžas prieš garantijas

Po Čemberleno antros deklaracijos Anglijos parlamente tuo klausimu pasisakė kai kurie atstovai. Iš jų savo nuomonę išsiskyrė plačiai žinomas Anglijos politikas, buvęs ilgus metus premjeras L. Džordžas.

Jis, kaip pranešama, šio mėn. 4 dieną, kalbėdamas apie Čemberleno pasižadėjimus duoti Lenkijai pagalbą, atkreipė dėmesį į techninius ir geografinius sunkumus, kuriuos tektų Anglijai nugalėti, jei prisiėtų Lenkijai teikti karinę pagalbą.

Kartu L. Džordžas priminė, kad gera būtų užsitikrinti veiklią Sovietų Rusijos pagalbą, jei tektų kovoti su agresija. Pagaliau, kalbėtojo nuomone, negalima pamiršti ir to, kad konfliktui ištikus, Anglijai tuo pačiu susidarytų didelių sunkumų Viduržemio jūroje.

Su šiais seno ir prityrusio anglų politiko išvedžiojimais polemizavo buvęs užsienių reikalų ministras Idenas.

Lietuvos vyriausybės deklaracija Seime

Šio mėn. 5 dieną Lietuvos Seimas buvo susirinkęs posėdžio, kurio metu naujos Lietuvos vyriausybės premjeras gen. Černius perskaitė deklaraciją, kurioje išdėstė vyriausybės darbų programą.

Seimo posėdis buvo transliuojamas per Lietuvos radiją.

Lietuvos tautininkų nutarimai

Šiomis dienomis atsistatydino Lietuvos Lietuvių Tautininkų Sąjungos pirmininkas Vl. Mironas ir šios Sąjungos generalinis sekretorius M. Kviklys. Sąjungos šefo Valstybės Prezidento A. Smetonos sprendimu naujuoju pirmininku paskirtas buvęs ilgametis Lietuvių Tautininkų Sąjungos pirmininkas J. Tūbelis. Generaliniu sekretoriumi paskirtas Domas Stankūnas.

Ryšium su paskutiniais Lietuvos valstybės įvykiais balandžio 1 d. Kaune buvo Lietuvių Tautininkų Sąjungos apskričių pirmininkų ir valdybų narių susirinkimas. Jame padarė pranešimus buvęs pirmininkas Vl. Mironas ir naujasis pirmininkas J. Tūbelis.

„Lietuvos Aidas" įsidėjo to susirinkimo pareiškimą, kuris yra tokis:

„1939 m. balandžio 1 d. Lietuvių Tautininkų Sąjungos apskričių pirmininkų susirinkimas, išklausęs Sąjungos vadovybės pranešimus ir apsvarstęs užsienio ir vidaus politinę būklę, pareiškia:

kad gyvenamojo momento rimtumas reikalauja visos Tautos vieningo darbo ir pasiryžimo Lietuvos valstybei ir lietuvių Tautos laisvei ginti.

Lietuvių Tautininkų Sąjunga, būdama Tautos Vado Antano Smetonos skelbiamos Tautos vienybės ir visų lietuvių vieningo darbo idėjos nešėja ir vykdytoja, kviečia visus lietuvius burtis prie Tautos Vado Antano Smetonos ir Jo pastatytos vyriausybės.

Brigados generolo Jono Černiaus vadovaujamai vyriausybei Sąjunga duoda visą paramą Tautos Vado Antano Smetonos nustatytai valstybės valdymo linkmei stiprinti ir vykdyti".

Griežtas vokiečių nusistatymas

Lenkijos užsienių reikalų ministro Beko kelionė Londonan vokiečių spaudoje plačiai ir savotiškai yra komentuojama. Ta proga vokiečių laikraščiai primena, kad Vokietija nesiduos apsupama (Ir Anglijos ir Lenkijos politikai aiškiai ir primygtinai yra pareiškę, kad jie nesiruošia ir negalvoja apie Vokietijos apsupimą).

Varšuvos dienraštis „Kurjer Warszawski", kuris gerai yra painformuotas apie užsienio politiką, šio mėn. 4 dieną įsidėjo didoką žinią iš Berlyno apie vokiečių politiką.

Toje žinioje tarp kitko skaitome, kad:

„Vokietijos politiniai sluoksniai visai atvirai pasisako, jog šiuo metu Lenkijos politika atsistojo prieš lemiamą sau ir Europos taikai klausimą. Būtent, Londone min. Bekas turės nusistatyti, ar ir toliau palaikys artimus santykius su kaimynine Vokietija, ar susirišęs su Anglija nueis pavojingais „apsupimo" politikos keliais, ko Didžioji Vokietija jokiu būdu negalėtų pakęsti".

Toliau laikraščio korespondentas šitaip rašo:

„Dėl šiandieną padarytų premjero Čemberleno ir min. Halifakso antrą kartą, pareiškimų vokiečiai dar labiau yra pasipiktinę ir pusiau oficialiame pranešime tie pareiškimai yra pavadinti, kaipo „Labiausiai begėdiškas Vokietijos apsupimas ir provokacija, papuošta taikingumo rūbais. Vokietijos nusistatymas tuo klausimu yra žinomas. Be to, vokiečius labai piktina ir tai, kad Anglija ketinanti pasižadėti remti Rumuniją ir Turkiją, jei šias valstybes užpultų Vokietija".

Oficialios agentūros „Pat" pranešimu, griežtai prabilo ir pusiau oficiali agentūra „Deutscher Dienst" kuri Čemberleno ir Halifakso deklaracijų proga šitaip rašo: „Vokiečiai yra tos nuomonės, kad Anglija visomis jėgomis stengiasi apsupti gyviausius Vokietijos interesus.

Kitų valstybių reikalas, kokias jos padarys išvadas iš anglų metodų, kurie aiškiai rodo, kad Anglija pati nenori pasidarbuoti, bet tik duoda patarimus toms valstybėms, kurios turėtų darbuotis Anglijos naudai. Anglijos vyriausybė, tur būt, gerai nesuprato kanclerio kalbos".

Baigiant šį pareiškimą, griežtai pažymima, kad Vokietija neturi noro laukti, kol bus uždaryta apsupančiame žiede, kurio negalės sulaužyti.

Svarbūs pasitarimai Londone

Kaip žinia, šiomis dienomis viešėjo Londone Lenkijos užsienių reikalų ministras Bekas, kurio atsilankymą Anglijos sostinėje atidžiai seka visos Europos spauda.

Telegramų pranešimu, min. Bekas šio mėn. 4 dieną ilgai konferavo su Anglijos užsienių reikalų ministru Halifaksu. Pasitarime dalyvavo Lenkijos ambasadorius Londone Račinskis ir Anglijos užsienių reikalų viceministras.

Tą pačią dieną popietinėmis valandomis ministrai Bekas ir Halifaksas apsilankė pas premjerą Čemberleną, su kuriuo taip pat ilgokai tarėsi. Apie pasitarimus kol kas neišleista jokių pranešimų, taip pat ir lenkų spauda susilaiko nuo pasitarimų įvertinimo pranešdama tik pačias žinias, kada ir su kuo ministras Bekas Londone susitiko ir konferavo.

Šio mėn. 5 dieną ministras Bekas apsilankė pas Anglijos karalių Jurgį VI.

Prancūzija ir Lietuva

Praėjusiame „Aido" nr. buvo rašyta apie anglų ir latvių spaudos nuomonę dėl Lietuvos naujos vyriausybės. Šiuo žygiu galime pažymėti, kad Lietuvoje vieningo darbo vyriausybės sudarymas padarė ko geriausią įspūdį visoje Europoje. Daugelio valstybių spauda labai palankiai įvertino dabartinę Lietuvos vyriausybę, o Prancūzijos premjeras Deladje ta proga atsiuntė Lietuvos premjerui generolui Černiui sveikinimo telegramą:

„Prašau Jus priimti mano nuoširdžiausius linkėjimus Jūsų paskyrimo aukštoms ministro pareigoms proga".

Gen. Černius padėkojo premjerui Deladje šiais žodžiais:

„Prašau priimti mano gilią padėką už malonius linkėjimus, kuriuos man prisiuntėte mano paskyrimo proga".

×

Be to, kaip pranešama, šiemet vasarą žadąs apsilankyti Lietuvoje Paryžiaus kardinolas Verdje.

KULTŪRINĖS ŽINIOS

Estetinės kultūros reikalu

Grožio troškimas žmogui yra įgimtas. Ką jis daro, ką dirba, stengiasi, kad būtų gražu ir dailu. Stengiasi savo gyvenamąją aplinką taip sutvarkyti, kad ji būtų maloni ir jauki ir pačiam ir kitiems. Rašytojai, dailininkai, skulptoriai stengiasi, kad jų kūriniai viliotų skaitytoją ar žiūrėtoją ne tik savo idėjingumu, bet ir grožiu, atseit, estetiškumu. Čia kaip tik ir pasitvirtina tiesa, kad menas yra estetinių vertybių kūryba. Žmogus ne tik pats kuria estetines vertybes, bet ir iš kitų kūrybos, ar apskritai iš kitų žmonių pageidauja estetiškų formų. Biaurūs, negražūs, neskoniški dalykai žmogaus nevilioja. Pav., negražių vietovių nieks nelanko, o gražiąsias lanko tūkstančiai ir milijonai žmonių. Žodžiu sakant, žmogus visur ieško grožio, dailės. Kiekvienas taip pat rūpinasi ir savo išorine išvaizda, kad gražiau atrodytų, kad galėtų geriau kitiems patikti, kad kitų draugystėje būtų maloniau matomas.

Estetinės kultūros reikalas mūsų visuomenėje, bent tuo tarpu, atrodo gan menkai. Pirmiausia tenka čia paliesti estetinio auklėjimo klausimas mūsų visuomenėje. Taigi ligi šiol pas mus estetiniu auklėjimu, galima pasakyti, visai nesirūpinta, nekreipta į tai jokio dėmesio. Maža yra to, kad žmoguje glūdi grožio troškimas ar kad jisai ieško gyvenime grožio. Grožio jausmas, lygiai kaip ir kiti įgimtieji polinkiai (kalbu apie polinkius gerąja prasme) patys savaime neištobulės. Grožio jausmas reikalingas ugdymo. Neugdomas jis niekuomet negalės pakilti aukščiau primityviškumo. O ugdomas jis gali būti tiktai auklėjimu. Vadinas, norint išugdyti visuomenėje aukštą estetinę kultūrą, būtina pirmiausia kreipti dėmesį į estetinį auklėjimą. Kai kalbame apie estetinį auklėjimą, turime, be abejo, galvoje ne ką kita kaip jaunąją kartą. Bet, kaip minėta, pas mus ligi šiol visai nesirūpinta juo nei bendrabučiuose, iš kurių išėjo daugiausia mūsų jaunosios inteligentijos, nei atskirose šeimose. Nenuostabu tad, kad dar šiandie ne kiekviena mūsų jaunųjų inteligentų šeima moka skoniškai įrengti savo butą. Nenuostabu taip pat, kad mūsų moterys, kad ir stengiasi laikytis madų, bet vis dėlto neįstengia gražiai, skoniškai rengtis. Aiškus dalykas, kad tą patį galima pasakyti ir apie mūsų vyrus. Žodžiu sakant, visi apie visus galime pasakyti (išimčių yra labai nedaug), kad neturime dar estetinės kultūros.

Kitas gali pasakyti, kad estetinė kultūra yra antraeilis dalykas ir apie tai visai neverta kalbėti. Na, žinia, bendroji kultūra, šioks ar toks žmogaus išsilavinimas visuomet yra svarbesnis. Bet čia nieks neneigia bendros kultūros kėlimo reikalo. Pagaliau estetinė kultūra taip pat yra bendros kultūros sritis. Dar daugiau. Ugdant estetinę kultūrą, ugdoma juk ir bendroji kultūra. O jeigu kalbėsime, pavyzdžiui, apie meno vertybių pažinimą, tai čia be estetinės kultūros stačiai negalima apseiti. Juk ne paslaptis, kad meno reikalų supratimas yra mūsų visuomenėje dar gan menkas. Todėl pas mus meno reikalais labai nedaug ir tesirūpinama. Ar daug kas iš mūsų, pavyzdžiui, lanko dailės parodas? Ar daug kas vaikščioja į koncertus? O kaip yra su grožinės literatūros skaitymu? Vaikščioti į koncertus, lankyti meno parodas ir skaityti grožinę literatūrą yra dar maža. Kultūringas žmogus turi dar turėti ir savo nuomonę apie tokį ar kitokį meno kūrinį. Maža yra pasakyti „gražu“ ar „negražu“. Šitaip gali pasakyti kiekvienas, nes grožio įvertinimas yra visai individualus reikalas. Turi būti pagrįsta, kodėl šis kūrinys man patinka ar nepatinka. Tiesa, grožio pažinimas yra pirmoj eilėj jausmų dalykas, bet gi ir tie jausmai turi būti išugdyti, o be to ir intelektualinis išsilavinimas čia yra būtinas, reikalingas.

Kokiom priemonėm gali būti ugdoma estetinė kultūra? Auklėjimas ar auklėjimasis yra tik bendro pobūdžio priemonė. Reikia apie tai ir konkrečiau pakalbėti.

Pradėkime nuo vaikų. Pirmoji vaiko aplinka yra gimtieji namai. Tad tėvų, ypač motinos reikalas prižiūrėti, kad butas, nors ir kukliausias, būtų kiek galima skoningiau ir gražiau įrengtas. Juk tai galima visada padaryti. Tai viena. Be to, labai svarbios auklėjamosios reikšmės turi tvarkingumas. Nebus gal suklysta, jeigu pasakysiu, kad tvarka irgi yra savo rūšies grožis. Taigi svarbu, kad vaikas jau nuo pat mažumės augtų skoniškoje ir tvarkingoje aplinkoje. Ugtelėjusiam vaikui inteligentiškesnės motinos visuomet parūpina gražių spalvuotų paveikslėlių. Iš pradžių vaikas nedaug teišmano, kas tuose paveikslėliuose vaizduojama, bet ilgainiui jis ima skirti, kur yra katė ar liūtas. Svarbiausia betgi, kad vaiko akis pratinasi prie spalvų. Lietuvės inteligentės motinos, norėdamos, gali pasirūpinti savo vaikams ir lietuviškų spalvuotų leidinėlių. Reikia pastebėti, kad šitokių lietuviškų leidinėlių yra labai gražių, kurių galima gauti kad ir A. Valaičio knygyne.

Mokykliniam jaunimui didelės svarbos turi paišybos pamokos. Deja, šiuo metu iš visų mokyklų, švietimo valdžiai įvedus naują mokymo programą, paišyba yra neprivalomas dalykas, o kaip toks daug kur, rodos, ir mūsų gimnazijoje yra visai panaikintas. Seniau, pavyzdžiui, Vytauto Didžiojo gimnazijoje buvo ir paišybos studija, kurios vadovybė kasmet rengdavo gimnazijoje vadin. paišybos parodas. Iš tos studijos susilaukėme ir kelių savų dailininkų. Dabar, žinoma, vargiai ar susilauksime naujų dailininkų. Seniau taip pat mokiniai būdavo vedžiojami į dailės parodas. Dabar tokių dalykų jau nebepasitaiko. Suaugusieji taip pat nelanko dailės parodų. Žinia, jeigu būtų rengiamos savų dailininkų parodos, daug kas mūsų jas lankytų, bet gi naudinga būtų lankyti ir nelietuvių dailininkų parodas. Juk čia svarbu pati dailė, o ne politiniai ar koki kitoki sumetimai.

Kitur yra steigiami tam tikri teatrai vaikams. Pas mus šis reikalas yra visai svetimas. O galėtų būti ir šioj srityj šis tas padaryta. Ir reikėtų netgi tuo rimtai susirūpinti. Dabar į suaugusiems rengiamus mūsų vaidinimus suvedami ir vaikai. Bet tai ne visai normalu. Kas tinka suaugusiems, netinka vaikams, ir jie to nesupranta. Jų pasaulis yra kitoks ir jiems reikia duoti tai, kas jiems galėtų būti įdomu ir naudinga.

Savų koncertų rengimo reikalas taip pat yra labai aktualus. Juk turime savų pianistų, savo chorą, kodėl gi negalėtų būti surengtas vienas kitas koncertas. Mūsų pianistai skambina kitiems, o mums nieko. Galime vaikščioti į nelietuvių koncertus, betgi kodėl negalėtumėm savų suorganizuoti?

Aplinkui ginklams žvangant, kaip ir nederėtų kalbėti apie estetinės kultūros reikalus. Kitas gali pasakyti, kad dabar geriau kalbėti apie ginklus, negu apie kultūrą. Bet kada gi tie ginklų žvanginimai nutils? Juk dabar diena dienon tarptautinė padėtis darosi vis labiau įtempta. Išeitų, kad apie kultūrą nebūtų kada ir kalbėti. O tuo tarpu mums kultūros reikalai yra svarbiausi. Tik kultūriškai subrendę, galėsime stipriai šiame krašte laikytis.

A. Pangonis.

Įžymesnieji lietuviai senovėje

Prof. Andrius Ugianskis, lietuvių kalbos žodyno pradininkas

Plačioji Rusija buvo ne vieno praėjusio amžiaus lietuvio tautybės kapas. Nublokštas kur į tolimą Rusiją, jis buvo pavergiamas naujos aplinkos, dažnai nutraukdavo artimesnius ryšius su gimtuoju kraštu ir tuo būdu žudavo tautai. Dažniausiai taip atsitikdavo priešaušrio gadynėje, kai Lietuvoje tautos sąmonė nebuvo taip aiškiai nušvitusi, kai tautinis sąjūdis dar nebuvo taip stipriai pasireiškęs, kad būtų galėjęs gaivinti ir nutolusius tautiečius. Tačiau jau ir tada jų tarpe atsirasdavo tokių, kurie ir po keliasdešimt toli Rusijoje išgyventų metų nepamiršdavo esą lietuviai, kuriems nostalgija kaitino gimtojo krašto meilę, ir kuriems, deja, susidėjusios gyvenimo aplinkybės neleido aktyviau prisidėti prie lietuvių literatūros gyvenimo ir iš viso prie tautinio darbo. Toks buvo ir Andrius Ugianskis, Kazanės universiteto profesorius. Jau ir anksčiau apie jį turėjome šiek tiek žinių, bet tik atradus jo laiškus Valančiui, buvo galima pilniau pažinti tą įdomų asmenį.

Ugianskis gimęs 1816 m. Kurtuvėnų ar Šaukėnų parapijoje. Jis buvęs bajoras. Mokėsi Kražių gimnazijoje, kai ten mokytojavo Valančius. 1841 m. dėl mums nežinomų priežasčių atsidūrė tolimojoje Rusijoje. 1845 m. baigė Kazanės universitetą ir buvo paskirtas Simbirsko, o vėliau Kazanės gimnazijos vyresniuoju graikų kalbos mokytoju. 1850 m. gavo graikų literatūros magistro laipsnį. Nuo 1861 m., gavęs profesoriaus laipsnį, Kazanės universitete dėstė graikų literatūrą. Kolegų ir studentų buvęs mylimas dėl savo tiesumo ir būdo gerumo. Kazanėje gyvendamas, rašė lietuvių kalbos žodyną. Žodžius rinkti pradėjo, rodos, 1856 m. Tuo reikalu susirašinėjo su Valančium ir Ivinskiu. Rūpindamasis savo žodynu, Ugianskis važinėjo į Karaliaučių susipažinti su Kuršaičiu ir pasirankioti medžiagos savo darbui. 1869 m. išspausdino straipsnį „Apie lietuvių kalbos savybes“, kuriame tarp kitko rašė:

„Reikia stebėtis, kad mūsų kalba per kelis amžius ištvėrė beveik be jokių permainų. Tai liudija XVII ir XVIII a. rašyti veikalai. Tuo tarpu visos kitos Europos kalbos per tą laiką labai pasikeitė. Aš manau, kad be kitų to priežasčių galima laikyti mūsų kalbos tobulumą, gražumą ir turtingumą. Lietuvis jokioje svetimoje kalboje negalėjo rasti tokių gražių, vaizdžių frazių, kaip savo kalboje, ir dėl to mylėjo savo kalbą labiau už visas kitas. Stropiai tyrinėjant lietuvių kalbą ir lyginant ją su kitomis, nekartą reikia stebėtis, kaip galėjo kalba paprastų žmonių lūpose pasiekti tokio aukšto tobulumo, perviršydama nekartą pačią graikų kalbą. Jeigu kalba, fiziologų nuomone, yra tikras tautos dvasios išminties paveikslas, tai iš to kyla labai giriama išvada apie lietuvius. Žiūrint į šiandieninę lietuvių kalbą, lengviau galima suprasti nuostabiai puikią Homero kalbą: iš to lengva spręsti, kad graikų kalba per daugelį amžių turėjo tobulėti liaudies lūpose, o taip pat, kad lietuvių tauta ir jos kalba turi būti labai senoviškos. Kad mums Dievas tik duotų greičiau lietuvišką Homerą“.

Ugianskis pasireiškė ne vien kaip mokslininkas, bet ir kaip nuoširdus lietuvis. Jis yra prirašęs begales laiškų vyskupui Valančiui, kuriuose išreiškė savo begalinę meilę Lietuvai. Ir štai kartą buvo jam toks įvykis: vos tik žmona pagimdė sūnų, jis sunkiai susirgo. Zmona buvo rusė ir sūnų užsispyrė išauklėti rusiškoje dvasioje. Atėjo pas jį daktaras Mirotvorovas. Ilgiau besikalbant, Mirotvorovas profesoriui pasakė:

— Visi kalba, kad tamsta, pone profesoriau, nesi rusas, o kažkoks... lietuvis.

— Garsusis prancūzų rašytojas yra pasakęs,—pareiškė prof. Ugianskis, — „kiekvienas padorus žmogus turi neišsiginti tų knygų, kurias jis skelbia“. Neišsiginu nė aš. Ne rusas esu, bet lietuvis. Mano tėvynės valdovai senovėje garsėjo visame pasaulyje. Ir žinau, kad kas užsideda sau sunkias ir pavojingas pareigas prikelti pavergtą tautą, tas užsideda ir kančias...

— Tai kvepia Sibiru.

— Yra didesnių kančių už Sibirą. Ar tamsta supranti kančią tarnauti svetimai, kad ir garbingai tautai, kai tuo tarpu savoji tauta pavergta. Kaip mokslininkas, aš dirbu rusams nuoširdžiai, bet, kaip lietuvis...

Ir Ugianskis pravirko. Rusas truktelėjo pečiais ir išsigandęs išėjo.

Mirė Ugianskis 1870 metais, visą gyvenimą neradęs dvasinės šilimos savo šeimoje, nes žmona rusė išauklėjo ir sūnų rusą, kuris, baigęs veterinarijos mokslus, ilgai gyveno Novgorode—Volinske.

Crania Lithuanica arba lietuvių kaukolės

Ne tik paprasto žmogaus gyvenimas susilaukia tam tikros kultūros, bet taip pat ir žmogaus kūnas. Visuotinė raida, o taip pat atskiri gyvenimo veiksniai, verčia žmogaus kūną kisti. Tačiau nieks šiuo atžvilgiu nėra taip būdingas, kaip žmogaus kaušas arba kaukolė. Nereikia manyti, kad žmogaus kaukolė nepaprastais šuoliais kinta, vis dėlto mokslininkai randa būdingų pakitimų. Vieni kaukuolės daviniai yra labiau pakitę, kiti mažiau, o yra ir tokių, kurie yra beveik pastovūs.

Lietuvių kaukuolės dėžė taip pat yra pasidariusi tyrinėjimų, matavimų, studijų ir išvadų objektu.

Kraniologijos mokslas turi ne vieną kaukolę, kuri yra gavusi specialų vardą. Lietuvių kraniologijos mokslas taip pat gali minėti kelias kaukoles. 1928 metais prof. J. Žilinskas aprašė Naruišių kaukolę, kuri buvo rasta to paties vardo kaimo laukų kalnelyje (Raseinų apskr., Kelmės valsč.). Būdingiausia tai, kad toji kaukolė buvo rasta su vadinamosios Romos epochos gausiais archeologiniais radiniais. Toliau sekė ir visa eilė kitų būdingų kaukolių, pagal savo gyventą gadynę ar pagal tos gadynės būdingus radinius. Tai vadinamosios Rašketos ir Kirsnos kaukolės. Tos kaukolės yra akmens periodo radiniai. Pirmoji buvo rasta Telšių apskrityje tarp Virvytės ir Ramkėtos upių santakos, pačių upių dugno kloduose. Antroji Marijampolės apskrityje prie Kirsnos upės pakraščio.

1927 metais prof. J. Žilinskas ir R. Masalskis paskelbė „Senojo geležies periodo Lietuvos gyventojų kaukolių studiją“ arba „Kaukolės dėžės evoliucija ir rasinė priklausomybė“. Svarbiausia, kad čia buvo panaudota nauja medžiaga, rasta netoli Kauno, bekasant ant Neries kranto buvusias Eigulių senovės sodybas ir kapus. Archeologiniai daviniai nustatę, kad kapai, o taip pat ir kaukolės, yra senojo geležies amžiaus, maždaug III — IV amžiaus Kristui gimus. Čia buvo nagrinėta ne tik Eigulių sodybos medžiaga, nes dar anksčiau buvo rasta žinomos Raginėnų kultūros laiko kaukolės, kurios tuo vardu yra ir vadinamos. O taip pat Pajuostės, Lepšių, Daubų kaukolės. Ir toji medžiaga patvirtino ankstybesnių tyrinėjimų išvadas. Tos išvados parodė, kad lietuvių tautos būta dolichokraninės (plačios kaukolės) ir tuo atžvilgiu lietuvių rasinė priklausomybė yra skirtinga.

Neseniai yra pasirodžiusi nauja lietuvių kaukolių tyrinėjimų knyga. Tai prof. J. Žilinsko ir subasistento A. Jurgučio „Crania Lithuanica“. Tai darbas rasti bendrumo, skirtumo, evoliucijų, koeficientų indeksų su iškastinėmis XX amž. lietuvių kaukolėmis. Tai kaip atrodo eiga tos lietuvių kaukolės, kurių Vytauto Didžiojo universiteto Anatomijos Institutui atiteko iš visų Lietuvos vietų, nes į Kauno ligonines ligonių patenka iš visos Lietuvos, o taip pat tos kaukolės, kurios buvo iškastos, kad ir Kauno statybos darbus vykdant? Laisvės Alėjoje 29 Nr. buvo rasta 76 kaukolės. Vėl Daukanto gatvėje rastos 66 kaukolės. Taigi beveik vienos ir tos pačios vietos plote buvo iškasta 142 kaukolės. Nustatyta, kad jos priklauso XVIII ir XIX amžiui (prof. J. Žilinskas). O kiti kaukolių radiniai rasti Kauno Senajame mieste priklauso XV — XVII amžiui.

Verta panagrinėti padarytų mokslo tyrinėjimų išvadas. Iš viso tokių kaukolių buvo išmatuota 579. XX amžiaus kaukolių buvo — vyrų 211 ir moterų — 71. O iškastinių arba vėlesnių amžių vyrų kaukolių 206 ir moterų — 91. Kaukolių tyrinėjimas yra labai kruopštus darbas, nes būdingiausias kaukolių tyrinėjimas yra matavimai, kurie nustato vienus ar kitus būdingus bruožus, duodami tam tikrus indeksus. Jų labai daug ir tai jau specialybės dalykas. Mes pasitenkinsime tik kai kuriomis bendromis išvadomis. Tenka pabrėžti, kad kaukolės ir veido išvaizdą veikia du svarbiausi veiksniai. Vienas, tai smegenų didėjimas, kuris vienaip ar kitaip formuoja kaukolės dėžę, o antras, veido kaulo bruožų kitėjimas, kuris dažnai yra gyvenimo, darbo, kultūros lygio išdava. Vaizdus pavyzdys gali būti tas, kad paskutiniais laikais žmonių dantų veikimo jėga silpnėja, todėl atrodo, kad ir veido burnos sritis, tarytum pasitraukia atgal, kai tuo tarpu atsikiša smakras, nosis, kakta. Nosis gali būti taip pat regresavusios veido išvazdos liekana, o ne tyčia ypatingos formos padarytas prietaisas. Tai tuo labiau suprantama, nes ankstybesnės kaukolės kai kuriais minėtais atžvilgiais yra būdingesnės. Visa tai paprastai paaiškinama. Pavyzdžiui, ir dabar yra tautų, sakysime eskimai arba kitos tautos, kurios pavartoja savo dantis kaip įrankį, o ne tik kramtymo priemonę. Ta bendra veido kaukolės evoliucija eina brachicephalijos linkui, nors čia veikia visa eilė įvairių veiksnių.

Visos ištirtosios XX amž. ir iškastinės lietuvių kaukolės, pagal savo dėžės ir veido skeleto konfiguraciją nėra vienodos, lygiai visos panašios. Kaukolės pagal savo formas yra išskiriamos į keturius pagrindinius tipus, kurie dar savo rėžtu kiekvienas turi gana būdingų ir sudėtingų bruožų. Kai kurias kaukoles apibūdinti reikia net visos eilės būdingų nusakymų. Tačiau vis dėlto būdingiausia ir gausiausia grupė arba tipas yra plačiaveidžių — plačiagalvių. Tai ir yra būdingiausia lietuvių tautai. Čia randama visų išmatuotųjų XX amžiaus kaukolių vyrų eilėje 75,5%, moterų — 99,4%. Tas procentas ir iškastinėms kaukolėms taip pat yra būdingas ir didelis. Čia vyrų eilėje yra 81,4%, ir moterų — 79,2%. Todėl plačiaveidžių — plačiagalvių grupė yra būdingiausia lietuvių tautai. Ji sutinkama ir kitose Europos tautose, kurios turi baltų rasės elemento. Kitos grupės yra mažiau būdingos, nes antroje eilėje, po plačiagalvių — plačiaveidžių, eina plačiaveidžių — ilgagalvių grupė, kuri sudaro daugiausia tik 11,5% visų kaukolių, o paskutinioji arba siauraveidžių— ilgagalvių grupė pasiekia daugiausia tik 2,8% viso skaičiaus.

Iš „Lietuvos Aido“

ŠIS TAS IŠ LIETUVIŲ MENO

A. Jaroševičiaus kryžiai ir ornamentika

Liaudies meno reikalai pas mus vis aktualūs. Ne mažiau aktualus pritaikomasis menas ir tautinio stiliaus klausimas. Šiose srityse dirba daug jaunųjų menininkų, jaunesnės kartos darbuotojų, bet vyresniosios kartos tautodailės rinkėjai ir atkurėjai taip pat neturėtų būti užmiršti, nes jie pirmuosius ledus laužė.

Dideliu džiaugsmu mes sugavome vyresniojo amžiaus dailininką **Antaną Jaroševičių,** kuris mums pasipasakojo apie save ir apie tautodailės reikalus.

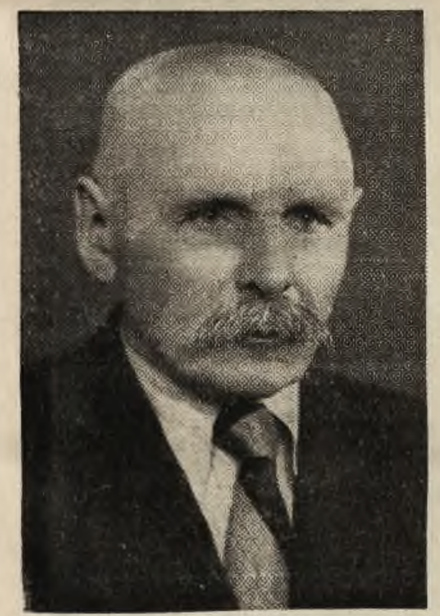
A. Jaroševičius — 67 metų pajėgus pensininkas. Kilimo — biržietis nuo Saločių, baigęs Štiglico Meno Mokyklą Petrapilyje, kur mokėsi kiek vyresnėje klasėje drauge su dail. K. Šklėriumi. Vėliau 5 metus mokytojauja Orlove, iš kur persikelia į Kazanių mokytojauti Aukštoje Teknikos Mokykloje ir išbūna ligi 1921 m., kol grįžta į Lietuvą su tremtinių ešelonu kaipo tremtinių komiteto įgaliotinis. Kazaniuje būdamas Archeologijos Institute studijuoja archeologiją.

Jau prieš karą Jaroševičiaus vardas visiems lietuviams buvo gerai žinomas, nes jo **„Kryžių Albumas“** su Dr. Basanavičiaus plačia monografija buvo vertingas ir pasididžiavimo vertas įdėlis į mūsų kultūrą. Ne kartą tie kryžiai buvo garbinga dovana svetimšaliams ir svetimtaučiams.

Šianden jau kiti laikai. A. J. paruošė kitą, **Lietuvių ornamentikos albumą,** kurį paruošė jau būdamas Lietuvoje, tik leidėjo neberanda... Bet leiskime jam pačiam kalbėti:

KUR IR KAIP GYVENI?

— Gyvenu Giedraičių apylinkėje, savo ūkyje. Iki 1936 metų mokytojavau Giedraičių vidurinėje mokykloje. Dėsčiau piešimą, geometriją ir vokiečių kalbą. Šioje mokykloje suorganizavau dailiųjų medžio darbelių klasę, kuri veikė 8 metus, kol aš pasitraukiau. Dirbinių gražinimui panaudojau senovės kultuvių, verps-

A. Jaroševičius

tukų ir verpsčių lentelių tribriaunio išpjaustinėjimo raštus. Juos taikiau įvairioms dėžutėms, lentynėlėms, rėmeliams, termometrų lentelėms ir panašiems dalykams. Keliolikos metų toks darbas davė progos susipažinti su senovės dirbinių raštų stiliumi, charakteriu ir jų taikinimu šiems laikams. Iš patyrimų sudariau vadovėlį, kurį išleis Žemės Ūkio Rūmai.

KRYŽIŲ ALBUMAS

— Kaip išleidžiau „Kryžių Albumą“? Tai seni laikai. Lietuvių **kryžiai,** ypač meniškieji, dabar labai smarkiai nyksta. Tad jų rinkimo darbai prasidėjo labai seniai. Labai seniai, dar prieš karą, gyvendamas šiaurės Lietuvoje, kur gražiųjų kryžių gana daug pastebėjau, kad jie nyksta, o jų vietoje atsiranda metaliniai, fabriko darbo ir svetimos kilmės kryžiai. Tokių kryžių pradėjo rastis vis daugiau ir daugiau pakelėse ir ant kapinių. Ilgai tą stebėjau ir sielojausi jų likimu. Pagaliau griebiausi priemonių užkirsti kelią svetimai įtakai. **Sumaniau komponuoti lietuviškus metalinius kryžius ir leisti juos į apyvartą.**

— Komponuodamas pirmuosius kryžius pajutau, kad visai nepažįstu ir nežinau lietuviškos ornamentikos, kuri buvo reikalinga mano darbui. Ėmiau tos medžiagos ieškoti kryžiuose. Radęs reikalingos medžiagos, ją piešiau į savo albumą. Berankiodamas tokią medžiagą taip susižavėjau kryžiais, kad juos pradėjau visai rimtai piešti.

— Tarnaudamas Kazaniuje už dviejų tūkstančių kilometrų nuo tėvynės, **kas vasarą važiuodavau į Lietuvą kryžių piešti.** Po keleto metų darbo tokių kryžių susidarė gerokas pluoštas. Juos sumaniau parodyti visuomenei. Bene 1906 metais 30 kryžių piešinių kartonų pasiunčiau į Lietuvių Dailės Draugijos parodą. Kitais metais pasiunčiau kita tiek. Tie kryžių piešiniai taip sudomino mūsų visuomenę, kad aš net nustebau. Nors pakelėse ir kapinėse kryžių buvo dar gausu, **tačiau atrodė, tarytum ligi šiol niekas nėra jų matęs.** Apie kryžius rašė A. Smetona, M. Römeris ir kiti. Dr. Basanavičius parašė straipsnį net per tris numerius. Po tų parodų Liet. Dailės Dr-ja pasisiūlė išleisti tų kryžių albumą, kuris ir buvo atspausdintas Vilniuje, 3 tūkst egz. Albumas seniai išparduotas ir daug kas mane klausia, ar nebus antrojo leidimo.

KRYŽIŲ RINKIMAS

— Kaip Tamsta žiūri į kryžių rinkimą ir jų vertę? — klausiu.

— Susidomėjimas kryžiais ir jų likimu dabar yra labai didelis, ne tik pas mus, bet ir pas kitataučius, kurie pažįsta Lietuvą. Kryžiai slepia daug gražių ir originalių statybos formų, ornamentikos motyvų ir primityvios skulptūros pavyzdžių. Tuo atžvilgiu jie yra verti didesnio dailininkų dėmesio. **Juose reikėtų ieškoti savo kūrybai įkvėpimo.** Gyvename Lietuvos kultūros augimo laikotarpį. Visur vyksta kūrybos darbas, duodąs progos pasireikšti ir menui. Plačiu mastu vyksta statyba, plinta amatai ir dailieji rankdarbiai. Čia galima rasti daug vietos, kur kryžių medžiaga gali būti panaudota. Tik gaila, kad daug gražiųjų kryžių tebemerdi pirmykštėse vietose be pagalbos ir be globėjų. **Jie gyvena paskutines dienas ir virsdami nusineša į amžinastį visa, ką lietuvis per amžius į juos yra įdėjęs.** Kryžių gelbėjimas nuo nykimo yra skubus reikalas. Neužtenka foto nuotraukų. Bent vertingiausius reikėtų išlaikyti tokius, kokie jie buvo sukurti, stovylėlių neatskiriant.

— **Kryžius su stovylėle yra neatskiriamas vienetas.** Lietuvis stovylėlės be kryžiaus neįsivaizduoja. Žiūrėdamas į išstatytas kryžių skulptūras Čiurlionies Galerijoj gauni įspūdžio, kad tai atskira medžio skulptūra. Tuo tarpu **tokios skulptūros nebuvo ir nėra,** išskyrus šventųjų statulas bažnyčiose.

Čia A. Jaroševičius parodė kartonus su kryžių piešiniais iš Dzūkijos krašto. Piešiniai daryti prieš karą. Ir susijaudinęs pasakoja, kad **tų kryžių dabar jau nė vieno nebėra gyvo:** vienus karo ugnis nunešė, o likęs patys sugniužo ir supuvo. Nulinksta mūsų galvos ant tų kryžių šešėlių...

SU JAUNAISIAIS

— O kaip Tamsta vertini jaunosios kartos dailininkų darbus liaudie meno srityje? — paklausiu.

— Jaunieji menininkai stipriausiai pasireiškia raštuotų audinių, mezginų ir keramikos srityse. Žemės Ūkio Rūmų propaguojami per **audimo ir mezgimo kursus** audiniai ir kiti dirbiniai sparčiai pažengė į priekį ir sudaro savotišką verslą. Jie yra originalūs, kai kurie meniškai vertingi ir jais visuomenė turėtų susidomėti ir palaikyti. Darbas eina sveika kryptimi. Meniškųjų audinių ir mezginių srityje daugiausia pasidarbavo dail. Tamošaitis.

— Meno Mokyklos **keramikos studija** ėmėsi ruošti molinių dirbinių pramonei menininkus specialistus. Tai labai reikalingas dalykas. Molio darbai Lietuvoje visą laiką buvo paprastų puodžių rankose. Tokioje padėtyje keramika negalėjo pasiekti aukšto lygio, nes tam reikalinga teknisko ir meniško pasiruošimo. Užsilikę molio darbai primityviški ir keramininkui neįdomūs. **Dailininkas savo darbui medžiagos turi ieškoti tautodailėje ir pačiam daug kurti.** Nežiūrint tų trūkumų, mūsų menininkai keramininkai sugebėjo labai gerai pasirodyti ne tik Lietuvoje, bet ir užsieniuose — Paryžiuje, Berlyne. Rimčiausiais keramininkais laikau Miknevičių ir Strolį. Abu Paryžiaus parodoje apdovanoti aukso medaliais. Tas daug reiškia.

TAUTODAILĖS ORNAMENTAI

— Kur tautodailės ornamentus galima panaudoti?

— Kiekvienai medžiagos rūšiai reikalinga specialiai pritaikintų raštų. Kas tinka medžiui, tas netinka geležiai arba audinių dirbtiniams. Yra manančių, kad tautodailės ornamentus be perkomponavimo ir pritaikinimo galima perkelti iš vieno dirbinio į kitą. Tai klaidingas nepasiruošusių žmonių darbas. **Raštas turi būti suaugęs su medžiaga.** Tautodailės raštus galima panaudoti pritaikomajame mene, bet reikalinga juos perdirbti, perkomponuoti ir pritaikinti kiekvienai medžiagos rūšiai. Tokio perkomponavimo ypač reikalingi medžio dirbiniai, pav., baldų puošimas išpjaustinėjimais, inkrustacijos, kurios dabar madoje. Keramikos dirbiniai reikalauja lanksčių, augalinės kilmės raštų. Tokių raštų reikalinga išsiuvinėjimams, sienų pagražinimams ir daug kur kitur.

MEDŽIO DARBELIAI

— Žemės Ūkio Rūmai per jaunuosius ūkininkus plečia dailiuosius medžio darbelius, bet tas darbas tik parodo savo pradžią. Šiai darbo sričiai yra daug įdomios medžiagos. Tik, deja, dailiųjų medžio darbelių mėgėjai tebėra išsiblaškę po visą Lietuvą be vadovybės ir be literatūros. Audėjoms, mezgėjoms, puodžiams įvairiose vietose ruošiami kursai, o medžio dirbinių sritis apleista. Jei dirba, tai tik atskiri asmenys, ypač meniškai labai prasilavinę.

NAUJI DARBAI

— Ką dabar tautodailės srityje dirbu? Toliau tęsiu savo pamėgtą darbą. Tautodailėje jau ilgus metus padirbėjau, kurdamas naujovišką lietuvišką ornamentiką ir taikindamas ją įvairiems dirbiniams. Tokios ornamentikos nuo „Kryžių Albumo“ išleidimo laikų prisirinko jau gerokas pluoštas. Visą tą medžiagą sutvarkiau ir paruošiau leidinį: „Lietuviškos ornamentikos albumas“, kuriame yra tie skyriai: kryžių kilmės raštai, prijuosčių kilmės raštai ir rūtos ornamentika. **K.**

A. Jaroševičiaus arnoto projektas.

Velykų Šventės — geriausias metas „Aidą“ paskleisti ten, kur jo dar visai nėra. Tad tikimės, kad mūsų platintojai ir rėmėjai per šventes tikrai bus sukrutę.

Užsienių naujienos

Taras Ševčenko

1814 — 1861

Šių metų kovo mėn. Sovietų Sąjunga labai plačiai mini Ukrainos poeto Taraso Ševčenkos 125 metų mirties sukaktuves. Ypač minėjimas susikoncentruoja Ukrainos Sovietų Respublikoje ir jos sostinėje Kieve, kur pastatytas poetui paminklas (skulptorius Manizer'as). Kanevos miestelyje pastatytas paminklas ant poeto kapo.

Sovietams valdant tik vienoje Ukrainoje Ševčenkos raštų išsiplatino 2.182.500 egzemp. Jubiliejaus proga išleidžiami Ševčenkos 5 tomai raštų. Be to, masiniais tiražais išeina atskiri veikalai.

Teatruose vaidinama Ševčenkos pjesė „Nazar Stodalia“. Operose statomos jo siužetų operos: „Dešimtininkas“, „Marina“, „Nazar Stodalia“. Jo garbei rašomos dramos, poemos ir lirikos kūriniai.

Poeto gimtame kaime atidaromas jo vardo muziejus. Rinktiniai Ševčenkos raštai verčiami į visų Sovietų Respublikų kalbas.

Ševčenko buvo ne tik poetas, bet ir realistas — tapytojas. Charkovo paveikslų galerija surengė jo 500 originalių paveikslų ir piešinių parodą.

LATVIAI LEIDŽIA BIOGRAFINĮ ŽODYNĄ

Latviai sumanė leisti biografinį žodyną. Tai bus panašus į svetimų tautų žodynus, kurie trumpai nusako žinomiausių žmonių biografijas. Žodynas bus pavadintas bendru vardu „Aš jį pažįstu“. Žodyno redakcija jau pradėjo darbą. Visiems žinomiausiems Latvijos žmonėms kariams, politikams, veikėjams, rašytojams, laikraštininkams ir šiaip pasižymėjusiems žmonėms yra išsiuntinėta anketą, kur reikia atsakyti trumpai į visą eilę klausimų, nurodant savo gimimo metus, vietą, svarbiausius darbus. Be to, pridėti ir savo atvaizdą. Žodynas žada išeiti neužtrukdamas ir tai bus viena iš žymesnių Latvijos paskutiniųjų knygų.

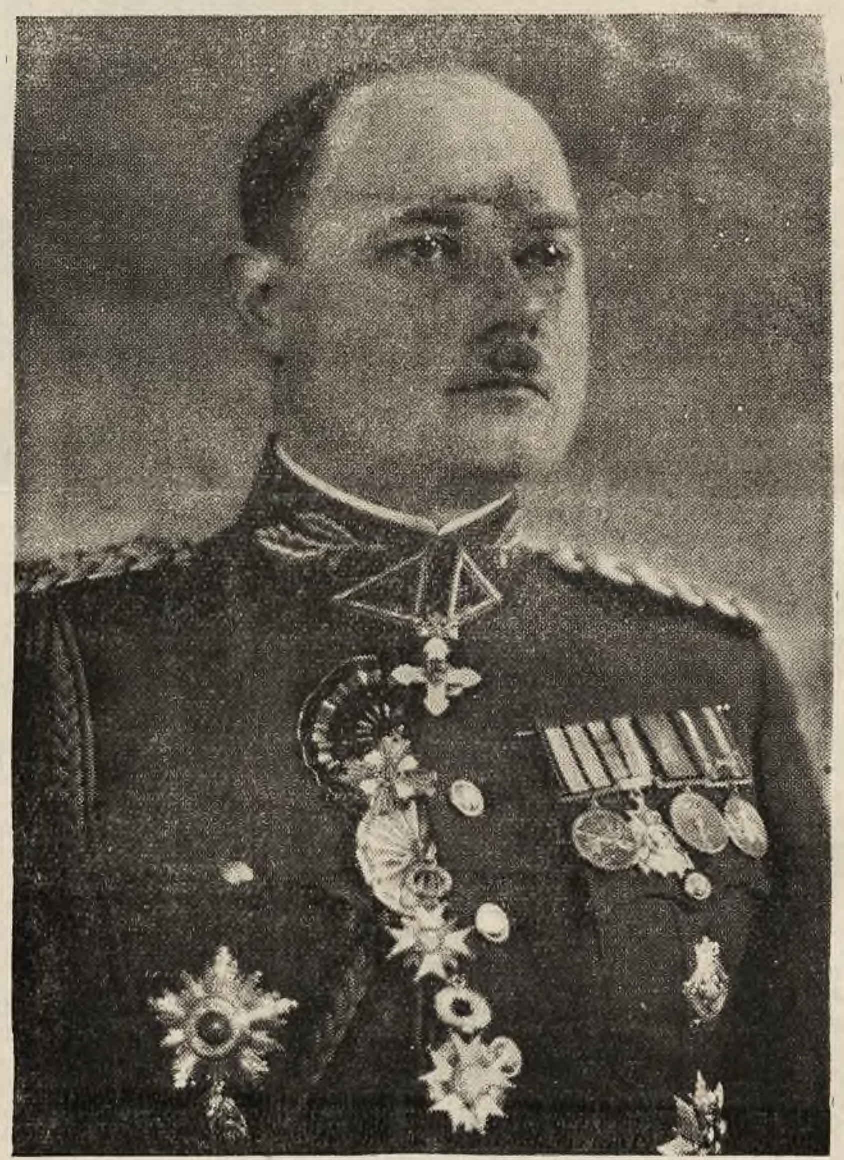
POLITINIAI ATGARSIAI ČEKOSLOVAKŲ LITERATŪROJE

Po didžiųjų valstybių susitarimo Műnchene, kuris taip tragiškai paveikė čekoslovakų gyvenimą, čekoslovakų literatūroje tragizmo garsas taip pat atsiliepė. Tikrai jaudinančių garsų girdime ilgame Jan Šnobro eilėraštyje, — pav., „O, Prancūzija! Mano meile, šviesa! Tu išdavei — už ką? Ir ką tu pasakei? Apie ką tu galvojai? Ar tik apie save? Ir dabar laimės lauki svetimo likimo kančiose? Mano meile, pasauli, — juk tu pats save išdavei, kai nusilenkei prieš tamsą, bet prieš mirtį — sudrebėjai...“

Kitas poetas V. Nezval dramaturgo K. Čapeko mirties proga eilėraštyje skundžiasi: „Palikai savo darbą tokiu laiku... suirutėje... koks skausmas namuose... Kaip liūdna — gulėti mirties patale, amžinai atsiskirti **tokių juodų metų laiku... O juokas ir švilpimas lydi kaip atpildas“...**

1) Kaune, Vytauto Didžiojo Universitete Lietuvių Patriotinio Fronto studentų skyriaus steigimo iškilmės. Susirinkimo prezidiumas, dalyviai, keturių susibūrusių studentiškų organizacijų atstovai neša ant Nežinomojo Kareivio kapo vainiką, prie kapo susirinkusi studentų minia.

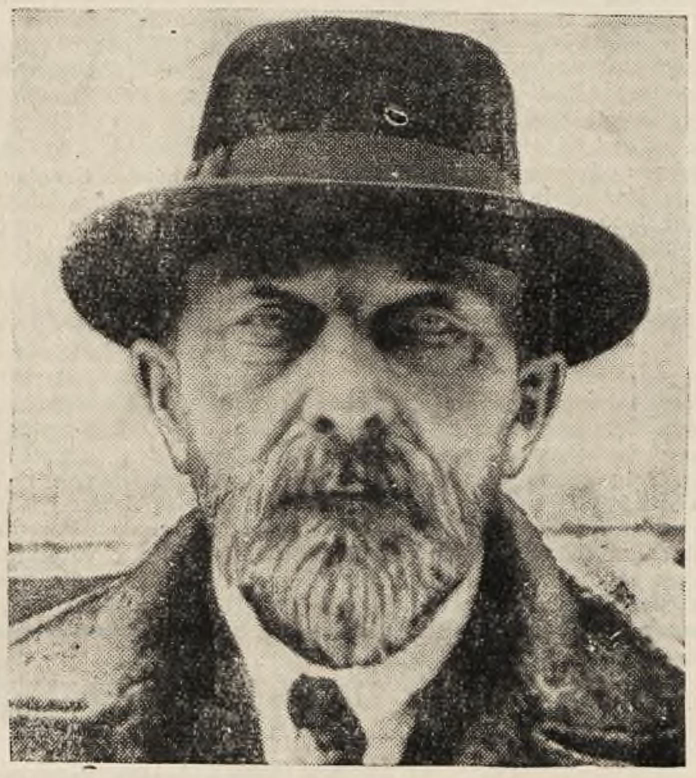
2) Naujoji Lietuvos valstybės vyriausybė—viduryje ministras pirmininkas brig. gen. J. Černius, jam iš dešinės—jo pavaduotojas min. Bizauskas, krašto apsaugos min. gen. Musteikis, žemės ūkio min. Krikščiūnas, apačioje—susisiekimo min. inž. Germanas, vidaus reikalų min. gen. Skučas, teisingumo min. Tamošaitis, iš kairės—užsienių reikalų min. Urbšys, švietimo min. Bistras ir finansų min. gen. Sutkus. Šią vyriausybę sudaro įvairių srovių žmonės.

1) Klaipėdos miesto naujoji lietuvių statyba—darbininkams pastatyti namai ir dar neužbaigtos lietuviškų įstaigų būstinės.

2) Lenkijos Respublikos Prezidentas prof. I. Moscickis pasirašo lėktuvinės paskolos deklaraciją, duodamas tam reikalui 20000 auks.

3) Italijos diktatorius B. Musolinis.

4) Mažosios Lietuvos patriarkas Martynas Jankus, kuris dabar, Klaipėdos kraštą užėmus vokiečiams, išsikėlė į Didžiąją Lietuvą.

5) Klaipėdoje veikusių Vytauto Didžiojo gimnazijos ir Pedagoginio Instituto rūmai, kur dabar apgyvendinta vokiečių kariuomenė.

6) Amerikos lietuviai Čikagos mieste mini savo tautos šventę ir pagerbia žuvusiuosius už Lietuvos laisvę didvyrius.

ĮDOMŪS PASAULIO ĮVAIRUMAI

Grenlandija—milžiniškų žemės turtų ateities šaltinis

Istorijos būvyje žemės energijos šaltinių žinovai ir tyrinėtojai jau ne vieną kartą baimingai yra kėlę klausimą: kas bus toliau, jei dabartiniai žemės turtų šaltiniai išseks? Iš tikrųjų, koks didelis perversmas mūsų laikų gyvenime turėtų įvykti, jei ,sakysime, išsektų akmens aglies, įvairių metalų ar naftos šaltiniai. Tai būtų tikras kataklizmas, dėl kurio aukštyn kojomis turėtų apvirsti visas mūsų laikų techninis ir kultūrinis gyvenimas. Bet gyvenimas rodo, kad tokie baimijimaisi dažniausiai yra tik žmonių jautrumo vaisius. Žmogaus protas, nuolatos dirbdamas ir stumdamas pasaulio pažangą, suranda visada ir tai pažangai reikalingų priemonių.

Šiandien spaudoje mes dažnai girdime, kaip žmogaus tyrinėtojo dvasia veržiasi vis į naujus sritis ir jas užkariauja bendrajai pažangai. Antai neseniai skaitėme laikraščiuose, kad milžiniškuose pietų ašigalio plotuose esą labai dideli žemės turtai. Technikai neišsivysčius apie tokių turtų eksploatavimą anksčiau negalėjo būti nė kalbos, o dabar jau nužymimos pirmosios gairės ir ten imtis jų išnaudojimo ir nuodugnaus tyrinėjimo. O kiek tokių spėjamųjų pasaulio žemės turtų šaltinių yra dar visai nežinomų? Pamažu vienas po kito ilgainiui ir jie, be abejo, iškils aikštėn.

ANTRASIS TEXASAS

Šiomis dienomis žinomas danų geologas Dr. Rosenkranzas paskelbė sensacingą straipsnį apie naujus žemės turtų šaltinius Grenlandijoje. Paskutinioji Grenlandijos ekspedicija čia esanti atradusi naftos šaltinius. Nors minėtasis danų mokslininkas savo sprendimuose yra labai šykštus ir susilaikąs, tačiau iš jo išvedžiojimų esą aišku, kad Grenlandija ilgai nelaukus gali virsti antruoju Texasu. Sensacingas atradimas yra sudominęs ne vien tik Daniją, bet ir visą eilę kitų valstybių, ypačiai tų, kurioms yra reikalinga žaliava.

Kokie nauji žemės turtų šaltiniai čia atsidarytų, galima jau spręsti iš Grenlandijos teritorijos dydžio. Ji užima 2 milijonus kvadratinių kilometrų. Galima įsivaizduoti, kokios reikšmės tada Grenlandija įgytų tik 44.000 kvadratinių kilometrų Danijai, kurios kolonija Grenlandija yra. Bet ne vien Grenlandijos dydis čia yra svarbus. Tos didžiausios pasaulio salos geografinė padėtis taip pat yra labai svarbi: Grenlandija yra tiltas tarp Europos ir Amerikos. Ji yra svarbi ir ateities tarpžemyniniam skridimui. O jei čia dar iš tikrųjų atsirastų naftos šaltinių, tai tarpžemyninis skridimas būtų žymiai palengvintas ir pagreitintas, nes degamosios medžiagos iki valiai būtų galima lėktuvams vietoje pasirūpinti.

ILIUZIJA AR TIKROVĖ?

Tos pirmosios Grenlandijos žemės turtų žinios tačiau labai skaudžiai atsimuša į tikrovės nesugriaunamą mūrą. Čia reikia turėti galvoje, kad tos milžiniškos salos tik septintoji dalis tėra laisva nuo ledų. Išskyrus kelis šimtus danų valdininkų joje tegyvena tik apie 18.000 žmonių. Jie gyvena siauroje pakraščių juostoje, kitą gi visą Grenlandijos teritoriją dengia iki 3.000 m aukščio ledų kalnai.

Gyvenimo sąlygos čia taip pat nėra lengvos. Toliau į šiaurę 12 savaičių trunka visiška tamsa — ašigalinė naktis, o vidutinė temperatūra tesudaro tik —10 laipsnių. Tokiose sąlygose neištvertų nė eskimų medžiotojai, jei ruoniai neteiktų jiems maisto, kuro, šviesos ir drabužių. O ką jau bekalbėti apie šiltesniųjų kraštų žmones. Bet nepaisant tokių sunkių sąlygų, vis dėlto atsirastų europiečių, kurie ryžtųsi ten vykti ieškoti laimės žvejyboje, medžioklėje ar prekyboje, jei tik tai jiems būtų leista.

UŽDARYTOJI ŽEMĖ

Visa nelaimė yra ta, kad iki pat šio laiko Grenlandija tebėra uždarytoji žemė. Net patys danai čia tegali atvykti tik gavę leidimą iš Grenlandijos ypatingosios valdybos įstaigos. Danijos vyriausybė yra uždraudusi čia įvažiuoti europiečiams dėl to, kad ji nori apsaugoti pirminius salos gyventojus eskimus nuo visų pavojų, kurie visada nesulaikomai slenka su bendrąja pasaulio civilizacija, ypačiai nuo įvairių ligų, kaip džiova ir kitų. Tokios ligos bematant eskimus galėtų išnaikinti. Kita pus vertus grenlandiečiai su europiečiais tegalėtų apsiprasti gyventi tik po kelių dešimčių metų. Net prekyba čia nėra laisva. Prekybos monopolis Grenlandijoje priklauso Danijos vyriausybei. Tokioms sąlygoms esant dar labiau iškyla Grenlandijos reikšmė ir jos paslaptingumas. Daugis į ją pradeda žiūrėti kaip į kažkokią saugojamą ir slepiamą brangenybę.

ATIDARYKITE GRENLANDIJĄ!

Paskutiniais metais dėl to vis dažniau pasigirsta reikalavimų atidaryti Grenlandiją. Ypačiai to reikalauja patys danų ūkininkų vaikai, nes Danijoje yra seniai jau jaučiamas žemės badas. Jų užtarėjas ir kovotojas už jų reikalavimus yra žinomas eskimų gyvenimo žinovas P. Freichenas, kuris prieš kelias savaites paskelbė rašinį, kad Grenlandijoje esą galima užsiimti net žemės ūkio darbais. Tačiau kiti Grenlandijos tyrinėtojai yra kitokios nuomonės. Patyrimas parodė, kad stambesnių gyvulių auginti čia susidaro didelių sunkumų ,tačiau avių ūkis esąs galimas visai neblogai išvystyti.

Daug geresnis Grenlandijos atidarymo reikalavimų balsas eina dėl kitų sumetimų ir iš kitų šaltinių. Spėjama, kad po Grenlandijos ledo masėmis čia yra milžiniški mineralų sluoksniai. Ir ne tik kokie nors svajotojai, bet ir mokslininkai tyrinėtojai yra įsitikinę, kad ateityje Grenlandija tikrai gali pasidaryti visos Europos turtų lobynu. Danijos Grenlandijos valdyba šiuo atžvilgiu yra visai kitokios nuomonės. Bet tai greičiausia yra dėl to, kad palyginti nedidelė Danija negali sukaupti tiek daug kapitalų, kurių reikėtų tiems turtams išnaudoti. Pereitais metais Danijos seime tuo reikalu buvo kilę dideli ginčai. Pagaliau buvo sudaryta speciali komisija Grenlandijos turtams ir eksploatavimo galimumams išaiškinti.

AUKSO DRUGIO LIGA

Iki šio laiko Grenlandijoje dar nėra atrasta daug žemės turtų. Pietuose prie Ivigtuto yra surasti kreolito sluoksniai. Kreolitas, kaip žinia, yra reikalingas emalės, stiklo ir aliuminijaus gamybai. Jo terandama tik Uralų kalnuose ir Colorado. Bet daugiausia kreolito yra Grenlandijoje, iš kur ir dabar jau išvežama per metus iki 30.000 tonų. Kai kur rasta ir akmens anglių. Valstybė yra įsteigusi kelias anglies kasyklas, kurios visai gerai aprūpina Danijos anglies pareikalavimą. Netoli Umanako fiordo yra labai gražaus marmuro, kuris taip pat jau pradėtas eksploatuoti. Tai trys žemės turtai, kuriuos iki šiol išnaudoja.

Tačiau tuo Grenlandijos žemės turtų eilė dar nėra išsemta. Senesniaisiais tyrinėjimais buvo atrasta vario, grafito, asbesto, švino sluoksnių, kurie iki pat šio laiko dar nėra išnaudojami, greičiausia dėl reikalingo kapitalo stokos. Jau 17 šimtmetyje buvo gana gyvas Grenlandijos aukso drugys. Danijos jūrininkai Grenlandijos pakraščiuose buvę atradę aukso smilčių. Bet tyrinėjant tas smiltis Kopenhagoje jose nerasta aukso nė dulkės. Šie nepasisekimai tačiau nėra sugriovę naujų vilčių. Vis dar tikimasi, kad kartą Grenlandijoje pasiseks surasti tokius didelius žemės turtus, kad ilgainiui Grenlandija pasidarys visai Europai lobynu.

IŠ UGNIKALNIO NAFTA

Ir pagaliau tos viltys pamažu pildosi. Jau tikras daiktas, kad čia esama naftos. Jau minėtasis danų geologas Dr. Rosenkranzas, ištyręs Nugsuako pusiausalio vieno ugnikalnio išmatas, nustatė, kad jose esama naftos. Eskimai jau seniau šį ugnikalnį vadinę putojančiu. Kai tik ugnikalnis pradėdavo užvirti, iš jo išsiliedavo naftos, ji sutekėdavo į upes ir jų vandenį padarydavo putojantį. Toks pat vaizdas kaip ir Texase. Iš to daroma išvada, kad Grenlandijoje yra labai daug naftos. Norėdami galutinai ištirti naftos buvimą, danai šią vasarą siunčia ten dar vieną ekspediciją. Toje ekspedicijoje dalyvausią jau ir užsienio tyrinėtojai. Tuo būdu šį tą yra laimėjusi ir Grenlandijos atidarymo reikalaujanti partija.

Tačiau ar Grenlandija iš tikrųjų Europai galės teikti to, ko ji iš jos šimtmečius laukia, dar kol kas nėra visai tikra. Jei taip būtų, tai Europa vėl praturtėtų vienu milžinišku lobynu.

Karaliui tenka skirtis su 150 žmonų

Ir tai dar jam lieka 170 žmonų

Prancūzijos finansų ministro Paul Reynaudo pravesta valstybės lėšų taupymo politika atsiliepė ir Kambodžės karaliui Sisovathai Manivongai.

Oficialiai Kambodžės valstybė skaitosi Prancūzijos protektorate. Faktiškai gi tos valstybės reikalais rūpinasi Prancūzijos valdininkai. Prancūzija renka ten mokesčius ir moka atitinkamą piniginę dalį karaliui ir jo rūmams išlaikyti. Ta piniginė dalis iki šiol vis dėlto buvo labai didelė, nes Kambodžės karalius turėjo net 320 žmonų. Visos jo žmonos gyvena didelėje prabangoje: turi daug tarnų, brangiai rengiasi, iš karaliaus gauna daug brangių dovanų.

Keliolika karaliaus rūmų aukštų pareigūnų tiek teturi darbo, kad važinėja po visą karalystę ir ieško gražiausių čiabuvių merginų karaliui į haremą. Bet kuri čiabuvių šeima labai nori, kad jos duktė patektų į karaliaus žmonas, nors tų žmonų yra net 320. Mat, Kambodžės karalius yra dosnus ir savo žmonų tėvams — ir jais jis rūpinasi. Į karaliaus haremą parinktosios kandidatės pirmiausia mokomos šokti, mokomos papročių ir elgsenos karaliaus rūmuose ir tik visa to išmokusios priimamos į haremą. Kambodžės karaliaus žmonų šokiai yra pagarsėję visame pasaulyje.

Vis dėlto Kambodžės karaliaus biudžete išlaidos karaliaus žmonoms iki šiol sudarydavo tokią sumą kad Prancūzijos vyriausybė ryžosi galų gale pasiūlyti karaliui padaryti sutaupas, arba kitaip tektų jam skirtis su sostu. Buvo pasiūlyta karaliui pasilikti tik pusę tiek žmonų. Karalius ilgai spyrėsi, galop nusileido kompromiso būdu: su 150 žmonų skiriasi, o 170 tebepasilieka.

Perskirtosios buvusios Kambodžės karaliaus žmonos gavo po gerą pensiją ir galėjo pasiimti visus iš karaliaus gautuosius drabužius ir brangenybes. Neabejojama, kad jos greitai ir vėl gerai ištekės, nes yra pakankamai turtingos.

Kaip Anglijos nuotakos šildė rankas

Anglijos laikraščiai praneša, kad šiomis dienomis daugelis jaunų anglių nuotakų, vykdamos į karaliaus dvarą, pirmą kartą padaryti Anglijos karaliui reveranso, labai ilgai turėjo laukti savo eilės. Todėl daugelis jų pasiėmė su savimi ir karšto vandens butelių, kuriuos laikė automobiliuose ir šildė savo išmanikiuruotas rankas, o taip pat ir kojas. Nuotakoms atrodė, kad kitaip jos visai negalės padaryti reveranso. Tenka pabrėžti, kad daugelis anglų laikraščių yra pilni nuotakų atvaizdų, kurios besirengia į Anglijos karaliaus dvarą, čia pat mėgindamos reveransą.

Po grožio operacijos teko gauti kitą pasą

Iš Paryžiaus pranešama, kad vienai Prancūzų aktorei neseniai buvo padaryta grožio operacija. Netrukus aktorė norėjo išvažiuoti į Angliją, bet prancūzų pasienio tarnyba neišleido, nes iš fotografijos atrodė nebe ta aktorė. Jai teko gauti naują pasą. Po operacijos ji buvo žymiai pagražėjusi.

Siūlai iš anglių ir kalkių

NESIBIJO NE TIK VANDENS, BET IR RŪGŠČIŲ, NEPŪVA IR NET NEDEGA

Paskutinėje Leipcigo mūgėje labai didelį lankytojų susidomėjimą sukėlė vokiečių naujai išrasti dirbtiniai siūlai, vadinami „Pe-Ce“. Jie gaminami iš anglių ir iš kalkių. Tai pirmieji siūlai, pagaminami visiškai iš neorganinų žaliavų. Tie siūlai nesibiją vandens, jokių rūgščių nei pūdomųjų bakterijų. Dėl to jie labai tinką gaminti žvejų tinklams, įvairioms virvėms, filtrų medžiagoms ir kitiems panašiems reikalams. Tekstilinių medžiagų iš tų siūlų gaminti negalima, nes prie 80⁰ Celsijaus jie pasidaro termoplastiniai: negalima jų laidyti (prosyti) nei skalbti karštame vandenyje, nes sutirptų. Tie siūlai net nedega, tik iš karščio pavirsta kieta medžiaga. Dėl to jie labai tiksią teatrų dekoracijoms gaminti. Darant bandymus, tie siūlai buvo mirkomi 24 valandas tokiame skiedinyje, kuriame sutirpsta ir auksas, o po 24 val. išimti jie buvo visiškai sveiki. Dėl to jie labai tinką gaminti apsaugos drabužiams, dirbantiems cheminėse dirbtuvėse. Tuos siūlus gamina vokiečių koncernas I. G. Farben.

Laimingiausių moterų kraštas

Siame yra labai mažas skaičius senmergių. Šio krašto moterys gali jaustis labai laimingos, nes yra tikros, kad jei tik norės ištekėti, vyrą visuomet gaus. Jei mergina susilaukia trisdešimt metų ir nesuranda vyro, ji gali kreiptis į tam tikras įstaigas, kurios ir padeda jai ištekėti. Šitos įstaigos, besirūpinančios senmergių likimu, neprivalo ir negali atsisakyti patarnauti. Paprastai, įstaigoms niekuomet nepritrūksta vyriškos giminės kandidatų, kurie taip pat laukia „savosios“. Ir, apskritai, Siamo papročiai sako, kad sutuoktuvėmis turinti rūpintis pati valstybė. Ypatingai varžomi tuoktis tie asmenys, kurie yra padarę šiokių ar tokių nusikaltimų. Jau ir nedideliems nusikaltėliams prievartos keliu žmoną renka atitinkami valdžios organai. Šitie įstatymai turi ir pateisinamų priežasčių. Šio krašto papročiai sako, kad nuo moters priklauso pataisyti arba pagadinti savo vyrą. Todėl blogiesiems vyrams paprastai parenkamos senesnio amžiaus merginos ir tai yra ne tik būdas suvaldyti į negerą šalį sukantiems vyrams, bet taip pat ir lyg kokia bausmė. Reikia pažymėti, rašo užsienio spauda, kad Siamas pietų kraštas, ir jau 25 metų žmogus skaitomas apyseniu. Tad galima suprasti, ką reiškia vyrui, kai jam prievarta reikia vesti 30 metų merginą!..

Žuvo išgelbėjęs 139 žmones

Per ką tik siautusias audras Šiaurės jūroje, ties Danijos krantais, žuvo Antanas Jorgesenas. Jorgesenas buvo žinomas savo nepaprasta drąsa ir sėkme gelbstint skęstančiuosius. Jorgesenas buvo žvejo sūnus ir pradžioje pats vertėsi žvejyba. 1889 m. jo tėvo laivą, kuriuo plaukė dar keturi vyrai, ištiko netikėta audra, sudaužiusi jį į povandeninę uolą. Sugebėjimo plaukti ir nardyti dėka jis išgelbėjo sutrenktą ir nebegalintį plaukti savo tėvą ir dar vieną bendradarbį. Panašiu būdu likimas lėmė Jorgesenui išgelbėti dar 7 žmones. Nuo to karto jis stojo į pakrančių sargybą, kurios tikslas apsaugoti ir gelbėti toje pavojingoje jūros vietoje sudužusių laivų keleivius. Jo budimoje vietoje siaučia labai dažnos pražūtingos audros ir vargas tam žvejui, ar šiaip laivui, kurį čia audra užtinka. Per 20 tarnybos metų Jorgesenas išgelbėjo 139 žmones. Tačiau ir išėjęs į pensiją jis nemetė savo užsiėmimo. Jis savo noru be jokio atlyginimo gyveno budėtojo pastogėje ir kiekvienu kartu pamatęs nelaimės ištiktą laivą plaukdavo gelbėti. Jorgesenas turėjo 4 pasižymėjimo ženklus, dovanotus už nuopelnus gelbstint artimo gyvybę. Žuvimo metu jis gelbėjo vieno žvejų laivo, kuris buvo išmestas ant uolos ir skendo, žmones. Be galo smarki audra ne tik neleido išgelbėti, bet pasiėmė ir patį atvykusį gelbėti Jorgeseną. Jis teturėjo tik 59 metus.

Chamberlainui 70 metų

Anglų laikraščiai praneša, kad kovo 18 dieną Anglijos ministrui pirmininkui Chamberlainui sueina 70 metų amžiaus. Tą dieną bus iškilmingai atšvęsta. Ryšium su švente daugelis organizacijų, kurių Chamberlainas yra narys ar valdybos narys, mano įteikti vertingų dovanų.

Pensininko Melchijoro Putelės nuotykiai

Tai bent „statistika"

ŽINOMA, ...VOKIEČIŲ

Kaip žinia, Vokietijos politikai yra labai jautrūs, jei kitose valstybėse gyvenančius vokiečius kas pastumia, arba neduoda jiems privilegijų. Tokiais atvejais labai uoliai užsistojama už „skriaudžiamuosius" vokiečius. Bet kai tuo pačiu metu Vokietijos gyventojams nevokiečiams neduodama laisvai ir atsikvėpti, tai, vokiečių manymu, taip ir turi būti. Maža to. Vokiečiai stengiasi įvairiomis „mokslo" priemonėmis įrodyti, kad Vokietijoje kitų tautų kaip ir nėra, o vokiečių kitose valstybėse tiesiog ...milijonai. Pagaliau vokiečiai su tokios „statistikos" daviniais sumanė supažindinti ir kitų valstybių diplomatus bei užsienio spaudos korespondentus.

Tai buvo padaryta kovo 30 dieną didžiausiame Berlyno viešbutyje „Adlon", kur pakviestiems kitų valstybių atstovams ir užsienio spaudos korespondentams paskaitė įdomią paskaitą Vokietijos vidaus reikalų ministras Frikas.

„Lietuvos Aido" korespondentas tarp kitko šitaip rašo apie ministro Friko paskaitą:

„Reicho*) vidaus reikalų ministras peržvelgė visas mažumas, kurios dabar randasi trečiajame reiche, palygindamas jų politinę, ekonominę bei kultūrinę būklę su vokiečių mažumomis ir jų būkle kituose kraštuose.

Min. Frikas sostojo gana ilgai ir ties lietuvių mažuma Vokietijoje. Čia pacituojame šią jo kalbos vietą ištisai: „Prieš trumpą laiką,—pareiškė Frikas,—apie lietuvių mažumą vokiečių reiche vargu buvo galima kalbėti. Šių metų kovo 22 d. pasirašius valstybinę sutartį tarp Lietuvos ir reicho, pagal šių metų kovo 23 dienos, reicho įstatymą, Klaipėdos kraštas vėl buvo sujungtas su vokiečių reichu. Šita labai sena vokiečių sritis, su Rytprūsių seniausiu Hansos miestu Klaipėda, 1938 m. gruodžio 11 dieną 78,2% balsų, iš turinčių teisę balsuoti 96,8%, pasisakė už vokiškumą. Prieš 62 985 vokiečių balsų buvo 9.261 lietuviškas balsas. Čia reikia skaityti dar geroką skaičių žydų ir įvažiavusių lietuvių, kurie šiuo tarpu vėl apleido kraštą.

Todėl kraštutiniuose Rytprūsiuose, Klaipėdos krašte mes turėsime skaityti maždaug nuo 5—10.000 lietuvių. Po to, kai, sudarius tarp Lietuvos ir Vokietijos minimą sutartį, svarbiausia vokiečių lietuvių bendradarbiavimo kliūtis—Klaipėdos kraštas, išnyko, reikia tikėtis, kad ir traktavimas abiejų tautų mažumų jeis į ramias, normalias vėžes, nes ir Lietuvoje gyvena maždaug 45.000 (Oho!) vokiečių tautiečių, kurie turi dar pageidavimų mokyklų, organizacijų ir pasų srityje".

Toliau reicho vidaus reikalų ministras nurodė, kad kiekvienai ne vokiečių tautybės grupei esanti garantuota galimybė savarankiškai vystytis (?). Nei valstybė, nei partija čia nedarysiančios kliūčių. Tačiau būsią persekiojami „valstybės priešai" ir tie, kurie „sudarys pavojų reicho teritorijos vieningumui".

Lenkai esą reicho antra iš eilės didžiausia mažuma. Frikas čia nurodė, kad tikras lenkų skaičius Vokietijoje esąs ginčijamas. Jis pasisakė nenorįs prisidėti prie tų diskusijų, tvirtindamas, tačiau, kad Vokietijoje pagal gyventojų surašinėjimą 1933 metų buvę tiktai 113.010 asmenų, kurie vartoją vien lenkų kalbą. Kiti 285.092 asmens vartoją vokiečių ir lenkų kalbą. Jie visi gyveną reicho rytų provincijoje. Šis skaičius esąs dar perdidelis, nes lenkų sąjunga Vokietijoje turinti tiktai 12.000 narių.

Reicho vidaus reikalų ministras pažymėjo, kad lenkai Vokietijoje esą nekliudomi organizuotis, steigti mokyklas, turėti savo spaudą ir tt. Lenkai turį valdines pradžios mokyklas ir 56 privatines. Jie turį taip pat 2 privatines aukštesniąsias mokyklas (gimnazijas) Beutene ir Marianverdere. Iš viso lenkai turį beveik 1.400 organizacijų.

Toliau Frikas pažymėjo, kad reiche esą 4.000 kroatų, 30.000 vengrų arba slovakų, 10.000 vengrų. Pastarieji turį visišką veikimo laisvę. Tačiau vokiečiai Vengrijoje, kurių esą priskaitoma net iki 650.000, tokių lengvatų neturį. Šlezvige danų esą maždaug 5—10.000. Didžiausia tautinė mažuma reiche esanti čekai, kurių priskaitoma iki 300.000. Dauguma jų gyvena Sudetų krašte, kiti 30.000 gyveną Vienoje.

Vokiečių, anot Friko, Jugoslavijoje esą net 700.000. Vengrijoje vokiečių esą 650.000, tuo tarpu Vokietijoje serbų ir kroatų esą 70000. Frickas nurodė, kad prie šių aplinkybių iškyla painių klausimų dėl tarpusavio mažumų traktavimo.

Pažymėtina, kad reicho vidaus reikalų ministras savo paskaitos įvade pažymėjo, kad Europoje vargu būtų galima rasti tautą, kurios sienos reikštų jos valstybės sienas. Todėl mažumų egzistencija esanti neišvengiama. Pagaliau Frikas nurodė į įvairias Hitlerio kalbas reichstage, kuriose jis pareiškė, kad nacionalistinė reicho vyriausybė negermanizuojanti tautinių mažumų. Kodifikuotų tautinių mažumų įstatymų Vokietijoje nesą. Mažumos esančios traktuojamos pagal fiurerio pareiškimus ir jo valią".

×

Štai ir „mokslinė" statistika, kuri aiškiai atskleidžia vokiečių planus. Kaip yra su kitomis tautinėmis mažumomis, sunku tiksliai kas nors pasakyti. Bet priskaityti Vokietijoje 10 tūkstančių lietuvių ir 113 tūkstančių lenkų yra tai švelniai tariant netiesos skleidimas. Iš tikro Rytprūsiuose, o juo labiau dabar, atplėšus nuo Lietuvos Klaipėdą, lietuvių yra daug dešimtų tūkstančių daugiau. O lenkų yra daugiau milijono. Bet, kaip matome, sumažinti skaičių iki vienos dešimtosios, vokiečiai gali neraudonuodami, o saviškių skaičių kitose valstybėse padidinti dešimčia kartų irgi, matyt, galima.

*) Taip yra vadinama Vokietija.

Kas darosi Klaipėdos krašte

Kauno dienraštis „XX Amžius" tarp kitko rašo:

„Klaipėdoje didžiausias trūkumas darbininkų. Stovi daugumas fabrikų ir darbų. Kiti dirba tik su viena pamaina. Priima į fabrikus net iš kaimų vietinius gyventojus, kurie apie darbą fabrike nedaug nusimano. Todėl direktorija ir nenori išleisti darbininkų. Kažkuris iš valdininkų pasakė, kad jie paprašysią iš Lietuvos 4000 darbininkų, nes kitaip turės sustoti visi fabrikai. Darbininkai sako, kad tada jie eisią, nes jų reikalais rūpinsis Lietuvos valdžia, o dabar pasiliekantieji turi pasižadėti dirbti kitų gerovei, neveikti prieš nacionalsocializmą ir įsirašyti į Arbeitsfrontą. Tokių sąlygų lietuviai nenori priimti.

Į Klaipėdą atvyko daugiau kariuomenės, apie 2000 kareivių. Dabar jūrininkai minuoja pakraščius ir stiprina Smiltynėj tvirtovę. Suorganizuota daug darbininkų.

Paskelbus išvykimo iš Klaipėdos krašto taisykles, žmonių minios apgulė direktoriją ir magistratą. Šimtai ir net tūkstančiai žmonių laukia koridoriuose, gatvėje savo eilės. Valdininkai nespėja dirbti. Šiaip ypatingų sunkumų nedaroma, bet reikia įrodyti, kad neskolingas miestui už elektrą, už vandenį, kad užsimokėjęs buto nuomą, kad neturi kitur skolų, neėmęs ko nors išmokėtinai etc. Kartais policininkas ar kitas lietuviškai mokąs valdininkas ima aiškinti lietuviams, kad jų iš krašto niekas nevaro, kad jie niekur nebus siunčiami į jokias stovyklas, bet bus net pageidaujami, ir prašo pasilikti, bet laukiantieji tiesiog choru sušunka, kad jie neliksią ir važiuosią namo.

Mieste, sako, yra išlipinti skelbimai, kad lietuviai galį pasilikti ir gausią darbo kaip ir pirmiau. Žada net pakelti atlyginimą, kam mokėjo už valandą 1 litą, žada mokėti 1 litą 80 centų. Bet kas iš to, kad jau dabar kainos pakilusios? Kitur buvo už kg. sviesto užsiprašoma net 9 litų, 10 kiaušinių jau kaštuoja 3 litai.

Šeštadieniais Klaipėdoj esti labai dideli turgai, o paskutinį šeštadienį išvykę iš Klaipėdos tematę keliolika vežimų. Ir šiaip klaipėdiečiai jau pradeda pakabinti nosis—matyti apsivylimo. Daugybė tuščių butų, sostojo darbas, judėjimas uoste vis menkas, visi tik iš Klaipėdos, bet niekas į Klaipėdą. Buvusieji krašto valdininkai ir kiti pareigūnai taip pat negavo, ko laukė. Jie tikėjosi gauti savo krašte valdžią, pareigas, turėti autonomiją, o dabar juos pakeitė kiti. Net policijos pareigas eina kiti. Krašto policija su ordnungsdienstu kažin ką veiks, kai lietuvių nebeliks.

Viena ponia, kuri dirbo priešais Klaipėdos kalėjimą, matė šeštadienį varant nemaža suimtų. Jie atvaromi dažnai surakintom rankom.

Vokiečių kariuomenės Klaipėdoje dar daugiau atvažiuoja. Kareivių ir jūrininkų ne kartą užeina į Pienocentro užkandinę. Padavėjos labai mielai jiems patarnauja. Jie labai mandagūs. Vienas lietuvis pavalgęs ir nuėjo apsivilkti. Jis velkasi paltą ir pajunta, kad jį kažkas laiko už apikaklės. Atsigrįžta — kažkokio kreiserio jūrininkas, mat, prišokęs padeda jam apsivilkti.

Įstaigose sudaryti sąrašai, kas išvyksta ir kas pasilieka. Iš „Lietūkio" įsirašė išvykti apie 500 valdininkų ir darbininkų. Kitiem dar neišmokėjo algų, tai laukia. Algų gi negali išmokėti be naujų viršininkų, vokiečių, sutikimo.

Šiaip visose įstaigose vedama akcija, kad kuo daugiau darbininkų ir valdininkų pasiliktų. Uosto Valdybos direktorius yra dabar Kriegeris ir jo pavaduotojas Nieburas.

Pasieny tikrina dokumentus, klausia, kas kiek valiutos vežasi, bet šiaip kratos didelės nedaroma. Pačiupinėja tik įtartinus. Vienas geležinkelietis pasakoja, kad važiavęs vienas lietuvis su ilga barzda, panašus į žydą. Tai tą ir ilgai kamantinėjo, ir kratė, ir vis netikėjo, kad jis ne žydas.

Daugybę dalykų pabėgėliai vieni vienaip nupasakoja, kiti kitaip, bet visi sutinka, kad Klaipėdoj jaučiamas maisto trūkumas, kad jis smarkiai brangsta, net ir draudžiant kainas kelti. Visi laukia, kad greičiau sutvarkytų normalų pasienio susisiekimą, tikėdamiesi, kad tada vėl grįš seni laikai, bet kažin ar jie begrįš. Jei jau dabar klaipėdiečiai pasigenda tų laikų, tai ar nepasiges toliau dar labiau?"

• KORESPONDENCIJOS •

Varšuva. *Buvo atvykęs iš Kauno „XX Amžiaus" vyriausis redaktorius.* Šiuo laiku beveik visų valstybių žurnalistai stebi įtemptus Lenkijos ir Vokietijos santykius. Lietuvos žurnalistams yra įdomu, kaip vystosi kaimyniniai Lietuvos ir Lenkijos santykiai šiuo metu, kai Varšuvoje juntama nerimo dėl vakarų sienų saugumo. Beveik visi Lietuvos dienraščiai stengiasi savo skaitytojus skubiai informuoti apie Lenkiją. Šiuo reikalu į Varšuvą buvo atvažiavęs ir „XX Amžiaus" redaktorius kun. J. Prunskis. Viešėdamas Varšuvoje kun. J. Prunskis apsilankė žymesnių laikraščių redakcijose ir susipažino su jų darbais. Be to, dar buvo apsilankęs Lietuvos Pasiuntinybėje ir Lenkijos Užsienių Reikalų Ministerijos Spaudos Biure.

Balandžio 1 dieną vakare kun. J. Prunskis padarė vizitą Lietuvos Bičiulių Sąjungai. Čia buvo plačiau pasikalbėta rūpimais lietuvių lenkų santykiais.

Kaip žinome, Lietuvos Bičiulių Sąjunga gyvuoja nuo 1933 metų. Per tą laiką galima buvo pastebėti, kad ji vis stengėsi švelninti lietuvių lenkų santykius. Šios sąjungos nariai pripažįsta, kad *Lietuva turi būti tik nepriklausoma, o ne keno nors provincija.*

Lietuvos Bičiulių Sąjunga remia ir Lietuvos kultūrą. Šiemet įsteigė lietuvių kalbos kursus Varšuvoje, kurie turi nemažą pasisekimą. Daugumas šių narių moka ir lietuviškai.

Iš Varšuvos „XX Amžiaus" vyriausis redaktorius kun. J. Prunskis išvyko į Palūšę (Švenčionių apskr.) pas savo dėdę kun. Petrą Prunskį. *K. U.*

Švenčionių apskr.

Bajorai, Kaltanėnų vals. *Švietimo reikalai.* Bajorų valdinę mokyklą lanko vien tik lietuvių vaikai — nelietuvis yra tik vienas. Mokykloje moko lietuviškai gerai mokąs mokytojas Garla, bet lietuvių kalbos jis nedėsto visai. Tad tėvai kreipėsi su prašymu į Švietimo Ministeriją ir prašė, kad jų vaikams daroma skriauda būtų atitaisyta. Šių metų pradžioje Švietimo Ministerija pranešė Bajorų gyventojams, kad jų prašymas yra persiųstas į mokyklų kuratoriją. Iš kuratorijos iki šiol dar jokio atsakymo negauta.

Šiemet Bajoretė mokykloje tikybą dėstė lietuvė katechė Pr. Klimašauskaitė. Tėvai džiaugėsi, kad nors tikyba jų vaikams yra dėstoma gimtąja kalba. Tačiau *kažkas parašė Bajorų gyventojų vardu inspektoriui prašymą, kuriame prašoma, kad tikyba būtų dėstoma lenkų kalba.* Inspektorius šį prašymą patenkino ir pasikvietęs katechetę, jai *uždraudė tikybą dėstyti lietuvių kalba.*

Šių metų kovo 22 d. Bajorų gyventojų išrinktieji atstovai, atsilankę pas inspektorių, *pareiškė, kad jie prašymo, kuriame būtų prašoma tikybą dėstyti lenkų kalba, nerašė. Jie prašė inspektorių, kad Bajorų mokykloje visi dalykai būtų dėstomi lietuvių kalba.* Inspektorius nieko nepažadėjo, bet pasiūlė tuo reikalu parašyti jam prašymą raštu. *Š. K.*

Ašmenos apskr.

Dieveniškės. *Lietuviai ir lenkai parašė Arkivyskupui prašymus.* Šios parapijos klebonui kun. Januševičiui išvažiavus Kaunan, pasklido gandai, kad šiai parapijai būsiąs paskirtas kitas kunigas. Tų gandų pasigavę, Dieveniškių valsčiaus raštininkas Miranavičius ir krautuvininkas Žibartas nuvežė Vilniaus Arkivyskupui prašymą, kad į Dieveniškes paskirtų klebonu kunigą lenką. Prašymui parašus rinko vietos policijos komendanto Burhackio žmona. Kalbama, kad raštininkas Miranavičius ir krautuvininkas Žibartas, nuvežę prašymą, prisistatę Arkivyskupui kaip Dieveniškių parapijos bažnytinio Komiteto nariai, tuo tarpu jų iš komiteto niekas nedelegavo.

Lietuviai parapijiečiai netiki, kad į jų parapiją būtų paskirtas kunigas lenkas, o juo labiau nemokąs lietuvių kalbos, nes Arkivyskupas gerai žino, kad Dieveniškių parapijos žmonių daugumą sudaro lietuviai. Daugelis lietuvių gyventojų lenkų kalbos visai nesupranta ir savo religines pareigas ir praktikas atlieka vien lietuvių kalba. Bet kad neatrodytų, jog parapijos reikalai rūpi vien lenkams, ir lietuviai parašė Arkivyskupui prašymą, kad kun. Januševičius (jeigu sugrįš) Dieveniškėse pasiliktų, o jeigu reikalas verstų jį pakeisti, kad jo vieton skirtų kunigą lietuvį.

Savo prašyme Dieveniškių parapijos lietuviai nusiskundė, kad jie nors ir sudaro daugumą, tačiau visos pridedamosios pamaldos laikoma yra vien lenkų kalba. Anksčiau būdavo vien lietuviškas pamokslas su evangelija. Dabar, mokyklų prefektui kun. Zamen beklebonaujant, jau du mėnesiai ir pamokslo lietuviško nebėra.

Visa tai išdėstę, lietuviai savo prašyme pažymėjo, kad jie turi vilties, jog Arkivyskupas į jų prašymus atsižvelgsiąs palankiai.

Kun. Zamen, kaip pradžios mokyklų prefektas, dėsto tikybą šiose Dieveniškių valsčiaus mokyklose: Dieveniškių, Milkūnų, Kaziulių, Jurgelionių ir Stalgonių. Šiose visose mokyklose lietuvių vaikai sudaro daugumą, bet kun. Zamen tikybą dėsto vien lenkų kalba. Vaikai (ypač pirmųjų skyrių) lenkiškai supranta menkai ir pamokų neišmoksta.

Šiomis dienomis lietuvių vaikų tėvai parašė Arkivyskupui prašymą ir dėl tikybos dėstymo. Jie prašė kun. Zamen atsiimti ir paskirti tokį, kuris jų vaikus mokyklose tikybos mokytų jų gimta lietuvių kalba. *Vietinis.*

Dar dėl vekselių už pašalpas

Lietuvių Labdarybės Draugijos likvidatoriui sumanius išreikalauti iš šio krašto lietuvių ūkininkų atlyginimą už 1934 metais gautas pašalpas, mūsų spauda susirūpino šiuo klausimu. Tuo tikslu ir „Aide" buvo daug rašyta, o vėliau ir nukentėjusiems nuo nederliaus šelpti komitetas išaiškino, kad 1934 metais Vilniaus krašto lietuviams ūkininkams buvo duodamos ne paskolos, bet pašalpos.

Pagaliau tikslas buvo atsiektas ir vekseliai anuliuoti.

Šiomis dienomis tuo klausimu atsiliepė Lietuvoje veikęs Vyriausias Komitetas Vilniaus krašto badaujantiems Lietuvoje. Jis, atsakydamas į daugelio suinteresuotų asmenų paklausimus, „Lietuvos Aido" 157 nr. įdėjo pareiškimą, kuriame pasakyta, kad prieš porą savaičių Komitetas esąs siuntęs Vilniaus lietuvių spaudai šio turinio raštą:

„Iš Vilniaus gauname žinių, kad paskirtieji lietuvių organizacijom likvidatoriai rado kai kurių draugijų archyvuose vekselius, kuriuos buvo jos paėmusios už pašalpas, suteiktas iš sumų, atsiųstų Vyriausiojo Komiteto Vilniaus krašto badaujantiems šelpti. Likvidatoriai dabar reikalauja, kad vekselių davėjai išpirktų vekselius.

Dėl tų vekselių laikome savo pareiga Vyr. Komiteto vardu paaiškinti štai ką: Kai 1934 m. pavasarį Lietuvos visuomenė patyrė apie vargą, kuriame atsidūrę daugelis Vilniaus krašto gyventojų dėl paskutinių metų nederliaus, susidaręs Kaune Vyriausias Komitetas Vilniaus krašto badaujantiems šelpti tuoj surinko ir ėmė siųsti stambias sumas aukų nukentėjusiems per vilniškes lietuvių organizacijas. Šios skubiai pradėjo teikti pagelbą žmonėm maistu ir sėklomis. Pamaniusios, kad gal kai kas iš duotų pašalpų teks grąžinti, organizacijos visam kam pradėjo imti iš šelpiamųjų vekselius.

Netikėtai išgirdęs apie imamus iš šelpiamųjų kažkokius vekselius, Vyr. Komitetas 1934 m. gegužės mėn. 25 dienos posėdy nutarė pavesti komandiruojamam Vilniaus kraštan savo pirmininkui patikrinti žinias vietoje. Apsilankęs birželio mėn. Vilniaus krašte žemiau pasirašęs pirmininkas paaiškino vietinėm lietuvių organizacijom, dalinusiom pašalpas, kad jas Komitetas laiko aukomis, todėl pasiūlė jokių vekselių už teikiamas pašalpas neimti. Kaune pirmininkas referavo šį reikalą Vyriausiam Komitetui ir jis savo posėdy 1934-VII-12 d. pritarė pirmininko duotiems parėdymams ir nutarė: „Dėl paimtų vekselių už maistą Vilniaus krašto badaujantiems Komitetas nutaria: grąžinti juos jų savininkams".

Vilniškės lietuvių organizacijos sutiko su pirmininko siūlymu ir aukų davėjo—Vyr. Komiteto nutarimu ir nereikalavo pinigų iš vekselių davėjų. Tik be reikalo jos paliko vekselius savo archyvuose, kartu su daugeliu kitų nereikalingų dokumentų. Vadinasi, niekas neturi jokio pagrindo versti vekselių davėjus mokėti pagal tuos vekselius".

×

Ar kiti Vilniaus lietuvių laikraščiai gavo šį pareiškimą, nežinome. Tačiau „Aidas" jokio šiuo klausimu pareiškimo nėra gavęs ir apie tai sužinojo tik iš „Lietuvos Aido".

Iš minėto pareiškimo matyti, kad ne tik Vilniaus lietuvių spauda ir vietinis komitetas teigė, kad 1934 metais buvo duodamos pašalpos, o ne paskolos, bet tai patvirtino ir Vyriausias Komitetas Lietuvoje.

KRONIKA

Dėl Vytauto Didžiojo gimnazijos teisių

Tenka sužinoti, kad Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos Mokinių Tėvų Komitetas nusiuntė švietimo ministrui Varšuvoje prašymą, kad suteiktų V. D. gimnazijai valdines teises.

Kaip žinia, Vytauto Didžiojo gimnazija nebeturi valdinių teisių nuo 1937 metų. Neturint tokių teisių gimnazijos mokiniai negali naudotis lengvatoms, kurios teikiamos valdines teises turinčių gimnazijų mokiniams važiuojant traukiniais ir laikant egzaminus. Pavyzdžiui, neturint tų teisių dabar Vytauto Didžiojo gimnazijos IV-toji klasė turi laikyti vadinamosios mažosios matūros egzaminus prie specialiai skirtos valdinės komisijos, ko visai nėra tose gimnazijose, kurios turi valdines teises. Taip pat nelengvi bus egzaminai ir šiemetiniams abiturientams. Užuot dviejų, jie turės laikyti šešius rašomuosius egzaminus ir taip pat ilgesnius sakomuosius egzaminus.

Ūkininkų dėmesiui

Liet. Banko Valdyba prašo mus pranešti, kad šį mėnesį baigiasi sukonvertuotų (išdėstytų 14 metų) skolų antros ratos mokėjimas. Sulig konversijos įstatymu, kas nesumokės dviejų iš eilės ratų, tas nustoja visų lengvatų ir skola gali būti ieškoma visa iš karto. Todėl, ūkininkai, susirūpinkite.

Lietuviški vakarai

Vilniaus Lietuvių Meno ir Literatūros Dr-ja rengia vaidinimus:

Balandžio 10 dieną Švenčionėliuose
Balandžio 11 „ Švenčionyse
Balandžio 12 „ Strūnaityje
Balandžio 14 „ Melagėnuose
Balandžio 15 „ Tverečiuje
Balandžio 16 „ Adutiškyje.

Visur bus vaidinama V. Čepulytės ir M. Krinickaitės 3-mė komedija „Išmakė".

Pastaba: Vaidinimai įvyks, jeigu bus gautas leidimas.

Išėjo „Lietuviškas Baras"

Balandžio 4 dieną Vilniuje išėjo kultūros žurnalas „Lietuviškas Baras" — 3 (33) numeris. Žurnalas iliustruotas. Jo turinys įvairus.

Dėl „Goniec Poranny" įsidėtų žinių

Šiomis dienomis Vilniaus lenkų ozoniečių laikraštis „Goniec Poranny" įsidėjo iš Vilniaus lietuvių gyvenimo kai kurias žinias savotišku būdu. Pavyzdžiui, iš „Aido" 39 (121) nr. jis išsivertė kronikos žinios „Dėl uždarytų lietuviškų draugijų" tik pačią pradžią, būtent, tik šiuos žodžius:

„Dėl paskutinėmis dienomis lenkų spaudoje pasireiškusio Lietuvos Valstybei palankaus tono ir dėl kai kurių lenkų diplomatų parodytų ryškesnio pobūdžio gestų (Berlyne), mūsų visuomenėje paskildo gandai, kad tų visų reiškinių logiškoje isvadoje lenkų administracinė valdžia jau esanti leidusi veikti Vilniaus krašte prieš metus uždarytoms lietuvių organizacijoms".

Dėl objektyvumo mes jaučiame pareigą dar kartą suminėti ir kitus tos žinios žodžius, kuriuos „G. Por." sąmoningai nutylėjo. Taigi toje „Aido" kronikos žinioje toliau taip buvo pasakyta:

„Nenorėdami mūsų visuomenės klaidinti, jaučiame pareigą pranešti, kad iki šiol dar tebėra uždarytos šios lietuvių organizacijos:

1) Tautinis Vilniaus Lietuvių Komitetas,
2) Vilniaus Lietuvių Labdarybės Draugija (ji dabar likvidavimo stadijoje),
3) Liet. Šv. Kazimiero Draugija jaunimui auklėti ir globoti,
4) Lietuvių Švietimo Draugija „Rytas" Vilniuje,
5) Lietuvių Švietimo Draugija „Rytas" Švenčionyse,
6) Lietuvių Ūkio Draugija,
7) Lietuvių Mokytojų Sąjunga,
8) Lietuvių Sporto Klubas.

Šias visas uždarytas lietuvių draugijas (išskyrus Tautinį Komitetą) dar valdo administracinės valdžios paskirti kuratoriai, o Liet. Labdarybės Draugija—likvidatorius.

Vietoj uždarytos Lietuvių Mokslo Draugijos dabar yra įsteigta Lietuvių Mokslo Mylėtojų Draugija. Bet jai iki šiol senos Draugijos turtas dar neperduotas — vis dar tebevedamos dėl kuratorių padarytų skolų derybos ir tebetikrinamas šios Draugijos turtas."

Kitoje žinioje „Goniec Poran." sumini kovo 30 d. įvykusiame Lietuvių Meno ir Literatūros Draugijos susirinkime priimtą dėl Klaipėdos įvykių rezoliuciją ir pastebi, esą, daugelis Vilniaus lietuvių veikėjų vis tebesilaiką senos papasenusios politinės formulės ir vis tebevadiną Respublikos dalį—Vilnių ir Vilniaus vaivadiją — Vilniaus kraštu.

Atsakydami „G. Poranny" redaktoriams, norime jų paklausti, ar patys lenkai viešai nevartoja savo kalboje žodžio „Wileńszczyzna"? Ir ar jie žino, kad pagal lietuvių kalbos dėsnius, žodžio „Wileńszczyzna" į lietuvių kalbą kitaip kaip „Vilniaus kraštas" išversti negalima? Jei žino, tegu į mūsų kalbos reikalus nesikiša, o jei nežino, tepasimokina ir daugiau tenedaro klaidingų išvadų.

Atsiųsta paminėti

Francois Coppée, **Geroji kančia.** Žymaus prancūzų rašytojo, akademijos nario, pergyvenimo ir meditacijų iš to laiko, kai jo, nutolusio nuo krikščionybės, dvasioje vyko visą mastysenų keičiąs persilaužimas. Kai kurie dalykai, kaip pa vasariško Paryžiaus, provincijos vaizdai yra tikros novelės, prie kurių priskirtini ir Napoleono bei Ruso su Volteru fragmentai. Vertė *A. Sirutis.* 150 psl. Lt 2.

S. Kapnys, **Plutelė ir pelės.** 2 veiksmų komedija. Liaudies teatro Nr. 10. 86 psl. Komedijoj pajuokiama tie, kurie santaupas laiko kojinėse ir vaizduoja kokių juokų iškrečia pinigai vedybų istorijoj. Lt 1.

Lietuvos vyriausybės žygiai dėl Klaipėdos

Jau buvo rašyta, kad Lietuvos pasiuntinybė Berlyne yra padariusi Vokietijos užsienių reikalų ministerijoje žygius, kad pagal duotą Vokietijos vyriausybės pasižadėjimą būtų išleisti iš kalėjimų visi Klaipėdos krašte gyvenę lietuviai. Tie žygiai, atrodo, teigiamų vaisių nedavę, nes balandžio 5 d. Lietuvos spauda pranešė, kad dėl suimtųjų taip pat padariusi atitinkamus žygius ir Lietuvos vyriausybė.

Lietuvos ir Vokietijos vyriausybės jau ruošiasi deryboms, per kurias turės būti išspręsti laisvos zonos Klaipėdos uoste perėmimo, finansiniais, ūkiniais ir kitais klausimais. Iš Lietuvos pusės paruošiamiems derybų darbams vadovauja inž. Jankevičius ir dir. Norkaitis. Pastarasis iš Lietuvos komisaro Klaipėdos krašto įstaigoms perduoti pareigų atšauktas, o jo vieton paskirtas paskutinis Klaipėdos krašto gubernatorius Viktoras Gailius.

Pulk. Slavekas jau palaidotas

Kaip jau buvo rašyta, šio mėn. 2 dieną vakarą Varšuvoje revolveriu nusišovė pulkininkas Valerijonas Slavekas, buvęs kelis kartus Lenkijos premjeru, Seimo pirmininku ir artimu marš. Pilsudskio bendradarbiu.

Pulkininkas Slavekas be sąmonės buvo atvežtas į chirurginę ligoninę, kur jam padaryta operacija išimant iš galvos kulką. Bet Slavekas sąmonės neatgavo ir kitą dieną rytą mirė.

Palaidotas kariškose kapinėse šio mėn. 5 dieną.

Iš Latvijos konsulato

Latvijos konsulatas Vilniuje prašo pranešti, kad jo kancelarija Velykų metu nedirbs:

ketvirtadienį	balandžio	6 dieną
penktadienį	„	7 „
sekmadienį	„	9 „
pirmadienį	„	10 „
ir antradienį	„	11 „

Padėka

Šiuo nuoširdžiai tariu ačiū Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojams su dir. M. Šikšniu ir kapelionu kun. E. Basiu priešaky, gimnazijos moksleiviams, skautams, J. Siniaus vedamam orkestrui ir visiems kitiems, kurie gausiai buvo prisidėję prie mano brangiausio sūnelio Vytauto laidotuvių.

V. Petronis.

Redakcijos atsakymai

Viškeliui Broniui. Lietuvių kalba leidžiamojo laikraščio Prancūzijoje nėra.

Viską Stebinčiam. Iš tamstos aprašymo matyti, kad inspektorius privers jo sąlygas išpildyti.

Puočiui. Velykų švenčių proga rengiamoms savybinio (šeimyninio) pobūdžio pramogoms, kuriose dalyvauja vien kviesti svečiai, valdžios leidimai nereikalingi.

J. L—nui. Negalėsime įdėti: senį dalykai. Lauksime daugiau.

Klaipėdoje jau nėra duonos

Atplėšus nuo Lietuvos Klaipėdos kraštą, kurį vokiečių kariuomenė užėmė kovo 23 dieną, netrukus visame krašte pradėjo viskas brangti.

Kol dar „Pienocentro" krautuvėse buvo sviesto atsarga, tol galima buvo laisvai pirktis. Bet jau pirmomis okupacijos dienomis atvykę iš Rytprūsių vokiečiai, kurie sviestą retai kada ragauna, bematant išstvarstė. Kas daugiau nusipirko, tas ėmė slaptai pardavinėti daug brangiau.

Taip pat krautuvėse negalima gauti kiek nori duonos ir šiaip visų valgomųjų daiktų kainos žymiai pabrango. Okupuoto krašto gyventojai nekantriai laukia, kada prasidės su Lietuva mažas pasienio susisiekimas ir kada perėjus šion pusėn galima bus šio to nusipirkti ir nors sočiai pavalgyti.

Čekijos „globėjas" Prahoje

Kaip žinia, okupavus vokiečių kariuomenei Čekiją, jai buvo paskirtas ir vadinamasis protektorius (globėjas). Šį pareigą teko ilgamečiui Vokietijos užsienių reikalų ministrui Neuratui, kuris šio mėn. 4 dieną iškilmingai atvyko į Prahą. Kitą dieną Prahoje buvo suruoštas didelis vokiečių kariuomenės paradas, kurio žiūrėti buvo pakviestas buvęs Čeko-Slovakijos prezidentas Haka, visi buvę čekų ministrai, aukštieji Čeko-Slovakijos armijos karininkai ir aukštieji policijos pareigūnai.

×

Tuo pačiu metu okupuotos Čekijos administracinės valdžios viršininkas Henleinas paskelbė dekretą, kad iš visų žydų bus nusavintos žemės. Kadangi Čeko-Slovakijoje daugelis žydų vertėsi žemės ūkiu, tai dabar dideli žemės plotai atiteks vokiečiams.

Vokiečiams įsakius susitarė

Praėjusiame „Aido" num. buvo pranešta, kad slovakai su vengrais negali susitarti dėl sienos tarp Slovakijos ir Karpatų Ukrainos. Dabar teko sužinoti, kad vokiečiams į slovakų ir vengrų derybas įsikišus, jos buvo pabaigtos susitarimu. Ta proga daugelis vokiečių laikraščių pažymi, kad Vokietija, kaipo Slovakijos globėja, negalėjo ramiai žiūrėti į prasidėjusias tarp vengrų ir slovakų kovas.

Slovakai tačiau turėjo užleisti vengrams apie 1000 kv. klm. žemės ploto ir 45.000 gyventojų, nieko iš vengrų negaudami. Pasibaigus deryboms, kartu pasklido gandų, kad dabar, kai bus nustatytos slovakų valstybės sienos, Slovakijoje bus apgyvendinti daugelyje vietų vokiečių kariuomenės būriai, kurie bus suburti į atskiras pastovias įgulas.

Įvairu-įdomu

Bažnyčia persiųsta bagažu

Neseniai sustojo su nepaprastu bagažu didelis prekinis laivas prie Bougainvillės salos, vienos didžiausių Salamono salyne, Ramiajame vandenyne. Iš to laivo iškrautos į krantą 203 sunkios, skarda apkaltos dėžės. Jose buvo sudėtos dalys didelės bažnyčios, kurią į tą salą atsiuntė viena Australijos misijonierių organizacija. Bažnyčia saloje jau pradėta ir statyti.

Lietuvaitės pasisekimas Paryžiuje

Paryžiuje, Sorbonos universitete buvo pusiaugavėnio šventė — tradicinis balius. Kaip žinome, universitete studijuoja daug svetimšalių, todėl ir baliaus svečiai — įvairių tautų inteligentija. Baliuje, be kitos programos, esti ir stilingiausio kostiumo premijavimas. Stengiamasi pasirodyti su tautiniais drabužiais, propaguoti savo. Kaip paprastai, viena iš studenčių, lietuvaitė O P-tė atėjo su tautiniais drabužiais.

Su malonumu tenka pasakyti, kad ir šį kartą Lietuvos vardas buvo gražiai reprezentuotas: didelė balsų dauguma lietuvaitės kostiumas gavo pirmąją premiją. Antrąją premiją paskyrė vengrei, trečiąją — lenkei. Viso konkurse dalyvavo keliolika tautų: lietuvių, prancūzų, bretonų, latvių, rumunų, rusų, alžyriečių, lenkų, vengrų, japonų, egiptiečių. Stilingiausias lietuviškas drabužis užkariavo daugumos simpatijas. Įteikus dovanas, ilgai ir entuziastingai buvo palydėta pirmoji apdovanotoji — kuklių, bet graži lietuvaitė.

To vakaro centre buvo Lietuva, lietuviškas menas. Ilgai šaukė: „Vive Lithuanie!" Studentai ir net profesoriai stengėsi apsupti lietuvaitę ir klausinėjo apie Lietuvą, meną ir t. t. Laimėjusi prizą su malonumu svečius painformavo apie mūsų kraštą, papročius. Prancūzai stebėjosi kostiumu, gėrėjosi taip pat lietuvaitės ypatingai ilgomis kasomis. Komisija net panorėjo patikrinti, ar... kasos yra tikros, ar ne pridėtos.

Tenka pastebėti, kad kostiumo savininkė yra dėkinga A. Tamošaitienei, kuri yra paruošusi kostiumo eskizus, projektus. Laimėjęs prizą kostiumas yra Vilniaus krašto tipo, išsiuvinėtas tulpių raštais.

Aptikti didžiausi radiumo ištekliai pasaulyje

Vienos anglų—amerikiečių bendrovės pasamdytas, aštuoneris metus Rytų ir Vidurinėje Afrikoje darė tyrinėjimus vokiečių mokslininkas, gydytojas Dr. Selbigeris. Per tiek laiko jam pavyko sužinoti, daug paslapčių iš čiabuvių negrų gyvenimo ir iš jų gydymosi būdų. Tarp kita ko, šiomis dienomis jis paskelbė, kad netoli Taboros miesto gali būti didžiausi pasaulyje radiumo ištekliai, apie kurios iki šiol nieko nežinota. Ir jis pats sužinojęs tik atsitiktinai.

Jis jau kurį laiką matydavęs turtingas čiabuves moteris nešiojantis ant nuogo kūno pakabintus lininius maišelius. Atsargiai tas moteris klausinėjant jam pavykę patirti, kad tai esą amuletai, galį apsaugoti nuo neštumo. Maišeliuose esama rausvo smėlio. Nors viename maišelyje to smėlio esą visai nedaug, tačiau moterys už tokius maišelius turinčios sumokėti labai brangiai — net po kelis gyvulius. Dr. Selbigeris davė tą smėlį ištirti valdiniame Dodomos institute. Pasirodė, smėlio esama stipriai radioaktyvaus, o radiumo spinduliavimas tikrai galįs apsaugoti moteris nuo neštumo. Apie tą smėlį čiabuviai negrai žiną jau keleta šimtmečių, tačiau iki šiol neprasitarę apie tai nė vienam baltajam. Tiesa, ir Dr. Selbigeris tik mano galint šioje apylinkėje būti didžiausius radiumo išteklius, tačiau dar tikrai juos surasti ir ištirti.

Be to, Dr. Selbigeris pasakoja, kad netoli to paties Taboros miesto esąs nedidelis ežerėlis, į kurį kadaise įkritęs meteoras. Nuo to laiko ežerėlio vanduo esęs stipriai radioaktyvus ir turįs daug sieros. Jau kelintas šimtmetis maudymasis tame ežerėlyje tikrai išgydąs nuo reumatizmo.

Liedinami lėktuvai

Amerikos Jungtinių Valstybių karo aviacijos vadas gen. H. H. Arnoldas yra pranešęs Amerikos kongresui apie naują medžiagą lėktuvams gaminti, kuri padarysianti lėktuvų pramonėje tikrą perversmą. Būtent, ateityje lėktuvai Amerikoje būsią iš tos medžiagos iš karto atliedinami, kaip kad metalų liejyklose atliedami pagal tam tikrus modelius bet kurie gaminiai. Naujasis lėktuvų gamybos būdas žymiai pagreitinsiąs pačią lėktuvų gamybą Amerikoje.

Šia proga užsienio spauda rašo, kad pernai Amerikos Jungtinės Valstybės pasigaminusios viso 3.700 naujų lėktuvų, o ateityje galėsiančios pasigaminti po 1000 lėktuvų kas mėnesį, t. y. po tiek, po kiek kas mėnesį pasigaminanti šiuo metu Vokietija. Beveik pusė visų pernai Amerikoje naujų lėktuvų buvę išvežta į užsienius. Daugiausia lėktuvų iš Amerikos išsivežusi Japonija, ne ką mažiau—Kinija, o toliau—Argentina, Sovietų Rusija ir Anglija.

Milijoninis palikimas butelyje

Į vienos Samojos salyno salos krantą, Ramiajame vandenyne, šiomis dienomis bangos išplovė seną butelį. Butelyje rastas 1896 metais paskendusio laivo kapitono testamentas. Kartu su laivu paskendęs kapitonas neturėjo giminių ir savo testamente visą savo turtą paliko savo bičiuliui F. Colbridgės sūnui Liverpolyje. Radus testamentą, buvo surastas ir laimingasis palikimo paveldėtojas.

Pasirodė, šiuo metu jo esama jau 80 metų amžiaus. Kadangi kapitono palikimas buvo padėtas viename Amerikos banke, tai nuo 1896 m. padėtoji suma kartu su nuošimčiais išaugo iki vieno milijono dolerių. Bankas sutinka pagal butelyje rastą testamentą išmokėti tuos pinigus paveldėtojui.

„AIDO" REDAKCIJA ir ADMINISTRACIJA: Wilno, ul. Dąbrowskiego 5—1. Telefonas 29-59. Administracija priima nuo 9 iki 13 ir nuo 16 iki 18

REDAKCIJA gaunamus straipsnius ir korespondencijas taiso ir trumpina savo nuožiūra. Nespausdintų korespondencijų ir smulkesnių straipsnių redakcija nesaugo. Rankraščio gale savo lėšomis negrąžina.

PRENUMERATA: Metams — 3 auks. Užsienyje — 3 doleriai. Atskiro numerio kaina 10 skatikų. Užsienyje dvigubai. Skelbimų kaina: už kvadratinį centimetrą puslapy — 20 skatikų už eilutę.

Wydawca-Leidėjas Liudvikas Cicėnas. Drukarnia-Spaustuvė „RUCH" Wilno, Tatarska 6. Telef. 21-83. Redaktor-Redaktorius Vincas Budrevičius.